

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย ผลของการจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในขั้นก่อนการอ่านของเด็กอนุบาล แบ่งออกเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้

1. พัฒนาการทางภาษาของเด็กอนุบาล
2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการสอนภาษาสำหรับเด็กอนุบาล
  - 2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษา
  - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษา
  - 2.3 กระบวนการเรียนรู้ภาษา
  - 2.4 หลักการและแนวคิดในการสอนภาษา
3. การจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานสำหรับเด็กอนุบาล
  - 3.1 ความหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 3.2 จุดมุ่งหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 3.3 ประเภทของวรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 3.4 ลักษณะของวรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 3.5 องค์ประกอบทางวรรณกรรม
  - 3.6 คุณค่าของวรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 3.7 การคัดเลือกวรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 3.8 การจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน
4. ทฤษฎีการสอนอ่าน
  - 4.1 ความหมายและความสำคัญของการอ่าน
  - 4.2 พัฒนาการด้านการอ่านของเด็กอนุบาล
  - 4.3 ลักษณะของกระบวนการอ่าน
  - 4.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนอ่าน
  - 4.5 ระดับความเข้าใจในการอ่าน
  - 4.6 ลักษณะการอ่านของเด็กอนุบาล
  - 4.7 การสอนอ่านสำหรับเด็กเริ่มเรียน

5. ความสามารถในขั้นก่อนการอ่านของเด็กอนุบาล

- 5.1 ความหมายของความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน
- 5.2 องค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน
- 5.3 หลักสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน
- 5.4 การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน
- 5.5 การวัดและประเมินผล

1. พัฒนาการทางภาษาของเด็กอนุบาล

Logan และ Logan (1974) ได้แบ่งพัฒนาการทางภาษาออกเป็น 7 ชั้น ดังนี้

1) ระยะเวลาปะปะ (Random stage หรือ Prelinguistic stage) อายุแรกเกิดถึง 6 เดือน ในระยะนี้เป็นระยะที่เด็กจะเปล่งเสียงดัง ๆ ที่ยังไม่มีความหมาย การเปล่งเสียงของเด็กก็เพื่อบอกความต้องการของเขา และเมื่อได้รับการตอบสนอง เขาจะรู้สึกพอใจ ตัวอย่างเช่น เด็กจะร้องเมื่อถูกปล่อยให้อยู่คนเดียว เมื่อรู้สึกหิว จี้ ฯลฯ หรือการรู้สึกเป็นสุขที่ได้ส่งเสียงออกมา เมื่อเด็กอายุได้ 6 เดือน จะเริ่มออกเสียงอ้อแอ้ และเริ่มเปล่งเสียงต่าง ๆ ซึ่งไม่มีผู้ใดเข้าใจหรือแยกแยะได้นอกจากนักภาษาศาสตร์ ในช่วงนี้จะเป็นช่วงที่ดีของการสนับสนุนพัฒนาการทางการพูดให้เด็ก และเด็กที่มีสุขภาพดีทั้งกายและจิตใจจะมีโอกาสพัฒนาทางภาษาได้ดีกว่าเด็กที่ไม่สบาย เจ็บป่วย ร้องไห้โยเย

2) ระยะเวลาแยกแยะ (Jargon stage) อายุ 6 เดือน ถึง 1 ปี หลังจาก 6 เดือนขึ้นไป เด็กจะเริ่มเข้าสู่ระยะที่ 2 ซึ่งเด็กจะสามารถแยกแยะเสียงต่าง ๆ ที่เขาได้ยิน และเด็กจะรู้สึกพอใจที่จะได้ส่งเสียงและถ้าเสียงใดที่เขาเปล่งออกมาได้รับการตอบสนองในทางบวก เขาก็จะเปล่งเสียงนั้นซ้ำอีก ในบางครั้งเด็กจะเลียนเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ที่มีคนพูดคุยกับเขา

3) ระยะเวลาเลียนแบบ (Imitation stage) อายุ 1 – 2 ปี ในระยะนี้เด็กจะเริ่มเลียนเสียงต่าง ๆ ที่เขาได้ยิน เช่น เสียงพ่อแม่ ผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด เสียงที่เปล่งออกมาอย่างไม่มีความหมายจะค่อย ๆ หายไป และเด็กจะเริ่มรับฟังเสียงที่ได้รับการตอบสนองซึ่งนับว่าพัฒนาการทางภาษาจะเริ่มต้นอย่างแท้จริงที่ระยะนี้

4) ระยะเวลาขยาย (The stage of expansion) อายุ 2 – 4 ปี ในระยะนี้เด็กจะหัดพูด โดยจะเริ่มจากการหัดเรียกชื่อคน สัตว์ และสิ่งของที่อยู่ใกล้ตัว เขาจะเริ่มเข้าใจถึงการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย ซึ่งเป็นการสื่อความหมายในโลกของผู้ใหญ่ การพูดของเด็กในระยะแรก ๆ จะเป็นการออกเสียงคำนามต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง นก หมา แมว ฯลฯ และคำคุณศัพท์ต่าง ๆ ที่เห็น รู้สึกและได้ยิน ซึ่งในวัยต่าง ๆ เขาจะสามารถพูดได้ดังนี้

อายุ 2 ปี เด็กจะเริ่มพูดเป็นคำโดยจะสามารถใช้คำนามได้ 20%

อายุ 3 ปี เด็กจะเริ่มพูดเป็นประโยคได้

อายุ 4 ปี เด็กจะเริ่มใช้คำศัพท์ต่าง ๆ และรู้จักการใช้คำเต็มหน้า

และลงท้ายอย่างผู้ใหญ่ใช้กัน

5) ระยะเวลาโครงสร้าง (Structure stage) อายุ 4 – 5 ปี ระยะนี้เด็กจะเริ่มพัฒนาความสามารถในการรับรู้และการสังเกต เด็กจะเริ่มเล่นสนุกกับคำและรู้จักคิดคำและประโยคของตนเอง โดยอาศัยการผูกจากวลี และประโยคที่เขาได้ยินคนอื่น ๆ พูด เด็กจะเริ่มคิดกฎเกณฑ์ทาง

ภาษาในการประสมคำ และหาความหมายของคำและวลี โดยเด็กจะเริ่มรู้สึกสนุกกับการเปล่งเสียง โดยเขาจะเล่นเป็นเกมกับเพื่อน ๆ หรือสมาชิกในครอบครัว

6) ระยะตอบสนอง (Responding stage) อายุ 5 – 6 ปี ในระยะนี้ความสามารถในการคิดและพัฒนาการทางภาษาเด็กจะสูงขึ้น เขาจะเริ่มพัฒนาภาษาไปสู่ภาษาที่เป็นแบบแผนมากขึ้นและใช้ภาษาเหล่านั้นกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว การพัฒนาทางภาษาของเด็กในวัยเริ่มต้นเมื่อเขาเข้าเรียนในชั้นอนุบาล โดยเด็กจะเริ่มใช้ไวยากรณ์อย่างง่ายได้ รู้จักใช้คำที่เกี่ยวข้องกับบ้านและโรงเรียน ภาษาที่เด็กใช้ในการสื่อความหมายในระยะนี้จะเกิดจากสิ่งที่เขาเห็นและรับรู้

7) ระยะสร้างสรรค์ (Creative stage) อายุ 6 ปีขึ้นไป ระยะนี้ได้แก่ระยะที่เด็กเริ่มเข้าโรงเรียน เด็กจะเล่นสนุกกับคำและหาวิธีสื่อความหมายด้วยตัวเลข เด็กในระยะนี้จะพัฒนาความคิดด้านการวิเคราะห์การคิดสร้างสรรค์ และทักษะในการสื่อความหมายโดยใช้ถ้อยคำสำนวนการเปรียบเทียบและภาษาพูดที่เป็นนามธรรมมากขึ้นและรู้สึกสนุกกับการแสดงความคิดเห็นโดยการพูดและการเขียน

Nessel และคณะ (1989) ได้กล่าวถึงงานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาของเด็กว่าสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

1) ขั้นแรกเริ่ม มีอายุระหว่าง 1 – 10 เดือน

ขั้นนี้จะมีความสามารถจำแนกเสียงต่าง ๆ ได้ แต่ยังไม่มีความสามารถควบคุมการออกเสียง เด็กจะทำเสียงอ้อแอ้ หรือเสียงที่แสดงอารมณ์ต่าง ๆ เด็กจะพัฒนาการออกเสียงขึ้นเรื่อย ๆ จนใกล้เคียงกับเสียงในภาษาจริง ๆ มากขึ้นตามลำดับ เรียกว่าเป็นคำพูดเทียม (Pseudoword) พ่อแม่ที่ตั้งใจฟังและพูดตอบจะทำให้เด็กเพิ่มความสามารถในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น

2) ขั้นที่ 1 มีอายุระหว่าง 10 – 18 เดือน

เด็กจะควบคุมการออกเสียงคำที่จำได้ สามารถเรียนรู้คำศัพท์ในการสื่อสารถึงห้าสิบคำ ซึ่งคำเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับสิ่งของ สัตว์ คน หรือเรื่องราวในสิ่งแวดล้อม การที่เด็กออกเสียงคำหนึ่งคำหรือสองคำ อาจมีความหมายรวมถึงประโยคหรือวลีทั้งหมด การพูดชนิดนี้มีชื่อเรียกว่า Holophrastic speech

3) ขั้นที่ 2 มีอายุระหว่าง 18 – 20 เดือน

การพูดขั้นนี้จะเป็นการออกเสียงคำสองคำและวลีสั้น ๆ มีชื่อเรียกว่า Telegraphic speech คล้าย ๆ กับการโทรเลข คือมีเฉพาะคำสำคัญสำหรับสื่อความหมาย เด็กเรียนรู้คำศัพท์มากขึ้นถึง 300 คำรวมทั้งคำกริยาและคำปฏิเสธ เด็กจะสนุกสนานกับการพูดคนเดียวในขณะที่ทดลองพูดคำ และโครงสร้างหลาย ๆ รูปแบบ

4) ชั้นที่ 3 มีอายุระหว่าง 14 – 30 เดือน

เด็กจะเรียนรู้คำศัพท์เพิ่มขึ้นถึง 450 คำ วลีจะยาวขึ้น พูดประโยคความเดียวสั้น ๆ มีคำคุณศัพท์รวมอยู่ในประโยค

5) ชั้นที่ 4 มีอายุระหว่าง 30 – 36 เดือน

คำศัพท์จะเพิ่มมากขึ้นถึง 1,000 คำ ประโยคเริ่มซับซ้อนขึ้น เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา จะแสดงให้เห็นถึงความเจริญงอกงามทางด้านจำนวนคำศัพท์ และรูปแบบของประโยคอย่างชัดเจน

6) ชั้นที่ 5 มีอายุระหว่าง 36 – 54 เดือน

เด็กสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในครอบครัวและกับผู้คนรอบข้าง จำนวนคำศัพท์ที่เด็กรู้มีประมาณ 2,000 คำ เด็กใช้โครงสร้างของประโยคหลายรูปแบบ เด็กจะพัฒนาพื้นฐานการสื่อสารด้วยวาจาอย่างมั่นคง และเริ่มต้นเรียนรู้ภาษาเขียน

ทิสนา แชมมณี และคณะ (2536) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางภาษาว่า ภาษามีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก พัฒนาการด้านภาษาของมนุษย์เริ่มจากภาษาพูดไปสู่ภาษาเขียน ดังนั้นในการเรียนรู้ภาษาของเด็กปฐมวัยจึงเน้นที่ภาษาพูด และการใช้ภาษาได้เหมาะสมกับกาลเทศะซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็กต่อไป พัฒนาการทางภาษาประกอบด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมายใหม่ ๆ ความเข้าใจประโยคต่าง ๆ ที่ซับซ้อน ความสามารถในการสร้างประโยคที่ซับซ้อน การขยายความสิ่งที่พูดเพื่อสื่อสารให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่กำลังพูด และการใช้ภาษาเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ นอกจากนี้พัฒนาการทางภาษายังอาจหมายถึง พัฒนาการด้านการฟัง การอ่าน และการเขียน ตลอดจนความเข้าใจคำต่าง ๆ ที่เขียนและกระบวนการเขียน

จันทมาศ ชื่นบุญ และคณะ (2535) พบว่า เด็กมีพัฒนาการด้านการใช้ภาษารวดเร็วกว่าในอดีต ทั้งนี้เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และการขยายตัวทางการสื่อสาร ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน อันเป็นทักษะทางภาษาที่สำคัญในการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ

นภเนตร ธรรมบวร (2540) กล่าวถึงลักษณะพัฒนาการทางภาษาว่า พัฒนาการทางภาษาของเด็กมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการนำเด็กสู่โลกใหม่ต่อไป ภาษาจึงถือได้ว่าเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งสำหรับพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ความคิดต่าง ๆ จะถ่ายทอดสู่กันได้โดยผ่านภาษา การพูดถือเป็นการแสดงออกทางพัฒนาการทางภาษาด้านหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญพอ ๆ กับการเขียน การพูดเป็นการรวมประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของเด็กเข้าด้วยกัน ได้แก่ ความรู้สึก ความคิด

การรับรู้ ความจำ และความรู้ความเข้าใจ โดยพัฒนาการทางภาษาของเด็กวัยแรกเกิด - 6 ปี
นำเสนอได้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พัฒนาการทางภาษาของเด็กวัยแรกเกิด - 6 ปี (นกเนตร ธรรมบวร, 2540)

อายุ	พัฒนาการทางภาษา
แรกเกิด	- ปกติจะไม่ออกเสียง จะทำเสียงเมื่อร้องไห้ สะอึก จาม เรอ
5-6 สัปดาห์	- เริ่มทำเสียง เล่นเสียง โดยเฉพาะถ้ามีคนมาเล่นหยอกล้อ
3 เดือน	- ชอบเล่นเสียงและจะทำเสียงตอบผู้อื่น หยุดฟังขณะที่ผู้อื่นทำเสียงพูดด้วย
6 เดือน	- หัวเราะและส่งเสียงถ้ามีคนมาเล่นด้วย ถ้าไม่พอใจก็ร้องกรี๊ดกร๊าด ชอบเล่นเสียง และออกเสียง เช่น "เกอ" "เดอ"
9 เดือน	- เล่นเสียงผู้ใหญ๋ ชอบออกเสียงเป็นคำซ้ำ ๆ กันบ่อย ๆ เช่น "หม่า หม่า" "ตา ตา"
1 ปี	- เริ่มเข้าใจความหมายของคำ เช่น "สั่งให้แม่" และออกเสียงคำที่มีความหมายได้ 1-2 คำ เช่น "แม่" "บ๊าย บาย" พูดได้ประมาณ 6-20 คำ
2 ปี	- พูดได้ประมาณ 50 คำ และบางทีก็พูดได้เป็นประโยคสั้น ๆ เริ่มใช้คำแทนตนเอง เริ่มตั้งคำถามและเข้าใจที่ผู้อื่นพูดด้วย
3-3 ปี 6 เดือน	- รู้จักคำศัพท์มากขึ้น - นับเลขได้ - ช่างพูด - บอกได้ว่าต้องการอะไร - เริ่มถามว่าอะไร อย่างไร ทำไม เมื่อไหร่ - รู้ทิศทาง เช่น บน ล่าง - เรียกชื่อสิ่งของที่คุ้นเคยได้ - สนใจหนังสือเกี่ยวกับสัตว์และนิทานต่าง ๆ - พูดจามีเหตุมีผล - รู้จักใช้สรรพนามแทนชื่อตัวเอง เช่น ผม หนู
3 ปี 6 เดือน - 4 ปี	- พูดมากขึ้น และมีคำศัพท์ใหม่ ๆ - พูดติดอ่างช่วงระยะหนึ่ง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

อายุ	พัฒนาการทางภาษา
4 - 5 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - พูดประโยคยาว ๆ ได้มากขึ้น - รู้จักเรียงวางประโยคได้ถูกต้อง - เข้าใจคำว่า "ข้างบน" "ข้างล่าง" - รู้จักใช้คำปฏิเสธ เช่น "ไม่ไป" - มักใช้คำว่า "สมมติว่า..." - ฟังนิทานได้ประมาณ 20 นาที - จำคำศัพท์ได้ประมาณ 1,550 - 1,900 คำ - บอกชื่อและนามสกุลตนเองได้ - รู้จักเพศของตนเอง - ชอบแต่งประโยคโดยใช้คำต่าง ๆ - ชอบใช้คำถาม ทำไม เมื่อไหร่ อย่างไร และสนใจความหมายของคำต่าง ๆ
5 - 6 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - พูดได้คล่องและถูกหลักไวยากรณ์ แต่ยังออกเสียงพยัญชนะบางตัวไม่ชัด เช่น ส ว ฟ - สนใจคำใหม่ ๆ และพยายามค้นหาความหมายของคำนั้น ๆ - จำคำศัพท์ได้ถึง 2,200 คำ - บอกชื่อ ที่อยู่ อายุ และวันเกิดของตนเองได้ - ชอบท่อง หรือร้องเพลงที่มีจังหวะและเนื้อหาที่มีคำสัมผัสกันหรือโฆษณาทางทีวี

นอกจากลำดับขั้นตอนพัฒนาการทางภาษาที่กล่าวมาแล้ว ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาอีกหลายท่านทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาของเด็ก ซึ่ง ศรียา - ประภัสสร นิยมธรรม (2541) ได้ประมวลข้อสรุปเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาไว้ดังนี้

ก้าวแรกของการเรียนรู้ของคนอาศัยการฟัง หรือการได้ยิน คนไม่ได้เรียนรู้เข้าใจคนอื่น โดยการอ่านหรือเขียน หากเข้าใจจากการพูดดังจะเห็นได้จากมนุษย์สมัยโบราณสามารถเข้าใจกันด้วยการพูดก่อนที่จะสามารถอ่านเขียนได้ โดยในขั้นแรกเด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มีความหมายต่อเขา เริ่มจากการมีความคิดทางภาษาอยู่ภายใน แล้วจึงพัฒนาเป็นการคิดคำอาศัยการลองผิดลองถูกจากการเล่นเสียง แล้วจดจำพวกเสียงที่มีความหมายได้ และสามารถ

พูดกับตัวเองได้ซึ่งระยะนี้ต้องอาศัยเวลาประมาณ 6 - 9 เดือน เด็กจึงมีภาษาของตัวเอง อยู่ภายในใจก่อนที่จะเข้าใจคำพูด

หลังจากที่เด็กมีภาษาอยู่ในใจแล้วก็จะเริ่มเข้าใจภาษาโดยเริ่มโยงความสัมพันธ์กับความหมายของคำ ตามเชื้อชาติและวัฒนธรรมของภาษาแม่ที่ใช้กันอยู่ ครั้งแรกจะเข้าใจคำง่าย ๆ ในสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เช่น การรับประทาน การเคลื่อนไหวหรือการเลียนแบบบุคคลใกล้ชิด เป็นต้น กระบวนการเหล่านี้เด็กต้องอาศัยการฟังเป็นสำคัญในอันที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจหรือรับรู้ทางภาษา หลังจากมีการรับรู้ทางภาษาจนสามารถเข้าใจคำพูดได้แล้ว เด็กก็จะเริ่มเป็นฝ่ายที่จะแสดงออกด้วยการใช้คำพูดบ้าง การพูดของเด็กในขั้นแรกเป็นไปในทำนองเดียวกับการรับรู้ คือ พูดคำง่าย ๆ พูดในสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การเรียกชื่อสัตว์สิ่งของ เป็นต้น การเริ่มใช้คำนี้เป็นรากฐานสำคัญของการใช้ภาษาพูดในขั้นต่อไป ขณะเดียวกันการได้ยินเสียงที่ตนเองพูดสะท้อนกลับมาก็มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เด็กรับรู้และคิดถึงสิ่งที่ตนเองพูดไปด้วย

ในช่วงแรกของชีวิต พัฒนาการทางภาษาจึงอยู่ในรูปของการรับรู้ และเมื่อเข้าปีที่สอง การแสดงออกทางภาษาโดยการพูดจึงจะมีบทบาทปรากฏชัด และอย่างน้อยเมื่อเด็กอายุห้าขวบไปแล้วจึงจะสามารถอ่านเขียนได้ตามลำดับ ดังแผนภูมิแสดงพัฒนาการทางภาษาของมนุษย์ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 พัฒนาการทางภาษาของมนุษย์ (ศรียา - ประภัสสร นิยมธรรม, 2541)

โดยสรุป พัฒนาการทางภาษาของเด็กเป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่แรกเกิด โดยเริ่มจากการฟังเสียงรอบตัว พัฒนาไปถึงการใช้คำอย่างมีความหมาย ใช้ประโยคยาวขึ้น และท้ายที่สุดเด็กก็จะสามารถใช้ประโยคที่มีความซับซ้อนและมีความหมายมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ควรให้เด็กได้รับการฝึกฝนการใช้ภาษาอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ภาษาในการแสดงความรู้สึก ควรมีโอกาสได้ฟังเสียงต่าง ๆ ที่หลากหลาย และควรได้รับการตอบสนองทางบวกจากผู้ใหญ่ เด็กก็จะมีเครื่องมือที่จะใช้ในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม

2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการสอนภาษาสำหรับเด็กอนุบาล

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษา

บุษบง ดันตวิวงศ์ (2536) ได้กล่าวถึงทฤษฎีธรรมชาติของภาษาและทฤษฎีที่ว่าด้วยการเรียนอ่านเขียนในระบบภาษาไว้ดังนี้

1) ทฤษฎีว่าด้วยระบบภาษา ประกอบด้วย 3 ระบบ คือ ระบบความหมาย ระบบไวยากรณ์ และระบบเสียง ความหมายเป็นหัวใจของภาษา ส่วนไวยากรณ์และเสียงเป็นเพียงส่วนประกอบ สถานการณ์กำหนดคำซึ่งกำหนดความหมายในการสื่อสารอีกทีหนึ่ง เด็กจะไม่พยายามอ่านและเขียนด้วยการสะกดคำไปทีละตัวแต่เขาจะคิดหาคำที่สื่อความหมายได้เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์นั้น ด้วยเหตุผลนี้เด็กจึงไม่จำเป็นต้องรู้จักเสียงของตัวอักษรก่อนจึงจะสามารถสื่อความหมายโดยการอ่านเขียนได้

2) ทฤษฎีว่าด้วยภาษา ความคิดและสัญลักษณ์ ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาษาเป็นสัญลักษณ์สื่อสารที่ไม่สามารถถ่ายทอดความคิดและสื่อความหมายทุกเรื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อความหมายจึงจำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายและถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ สัญลักษณ์ที่สามารถสื่อความหมายได้มีหลายรูปแบบ สัญลักษณ์ที่ใช้ต้องเหมาะกับเรื่องที่ต้องการสื่อสาร เช่น ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์ที่เหมาะสมสำหรับสื่อความคิดเกี่ยวกับตัวเลข ดนตรีเป็นสัญลักษณ์ที่เหมาะสมสำหรับสื่ออารมณ์และความรู้สึกด้วยเสียง ละครเป็นสัญลักษณ์ที่เหมาะสมสำหรับถ่ายทอดเรื่องราวการกระทำของคนด้วยเสียงและท่าทาง ศิลปะเป็นสัญลักษณ์ที่เหมาะสมสำหรับถ่ายทอดภาพจินตนาการด้วยเส้นและสี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนด้านภาษาตามแนวความเชื่อของทฤษฎีนี้ จึงรวมเอาศิลปะ ดนตรี และละคร เป็นส่วนสำคัญของการเรียนการสอน ถ้าเด็กไม่สามารถเข้าใจเรื่องราวจากภาษาได้ครบถ้วน เขาก็จะสามารถคาดคะเนเรื่องราวจากท่าทาง ภาพประกอบ หรือดนตรีที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญของเรื่องได้

3) ทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาการตามธรรมชาติของการเรียนรู้หนังสือ ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ทุกคนสะสมประสบการณ์ทางภาษาไว้เป็นข้อมูลสำหรับใช้ต่อไป ความก้าวหน้าในการใช้ภาษาไม่ว่าในด้านใดต้องอาศัยองค์ประกอบทางภาษาหลายด้าน เช่น ความก้าวหน้าในการอ่านเกิดจากการได้ฟังคำสั่ง และฟังนิทาน การได้พูดคุยกับเพื่อน และการได้พยายามเขียนถ่ายทอดประสบการณ์ เนื่องจากการอ่านเขียนเป็นกิจกรรมที่ต้องสื่อความหมายกับผู้อื่น การพูดคุยกับครูและเพื่อนเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านและเขียนจะช่วยให้เด็กเห็นการคาดคะเนลักษณะต่าง ๆ ตามความคิดของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้เขาเข้าใจความหมายของเรื่องมากขึ้น การคาดคะเนซึ่งเป็นประสบการณ์จากการอ่านจะช่วยให้การสื่อความหมายเมื่อเด็กเขียน การสื่อความหมายซึ่งเป็นประสบการณ์จากการเขียนช่วยในการคาดคะเนเมื่อเด็กอ่าน การอ่านและเขียนเป็นระบบที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษา

Essa (1996) กล่าวถึง ทศนะของนักทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1) ทศนะของนักพฤติกรรมศาสตร์ (The behaviorist view) เป็นแนวคิดเริ่มแรกที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายว่า การเรียนรู้ภาษาของเด็กถูกกำหนดจากสิ่งแวดล้อม ภาษาเป็นเหมือนพฤติกรรมการเรียนรู้ เช่นเดียวกับพฤติกรรมการเรียนรู้แบบอื่น ๆ ครูหรือผู้ปกครองสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาให้กับเด็ก โดยการตอบสนองด้วยการยิ้ม การกอดรัดและการใช้คำพูดที่ถูกต้องกับเด็ก เมื่อเด็กเริ่มพูดเป็นพยางค์ขึ้น ควรให้โอกาสเด็กได้พูดคำเหล่านั้นซ้ำอีก เพราะคำเหล่านั้นต่อไปจะไปรวมกันเป็นคำที่มีความหมาย เป็นประโยคที่ถูกต้องตามหลักภาษาต่อไป

2) ทศนะของทฤษฎีสภาวะติดตัวโดยกำเนิด (The nativist view) เชื่อว่าเด็กเกิดพร้อมกับความสามารถทางภาษาตั้งแต่กำเนิด ซึ่ง Chomsky (1972) กล่าวว่า เด็กมีโครงสร้างทางภาษาติดตัวมาแต่กำเนิดแล้ว จึงทำให้เด็กสามารถพัฒนาภาษาได้อย่างรวดเร็วในช่วงปฐมวัยสามารถเข้าใจคำศัพท์ ความหมายและไวยากรณ์ทางภาษาได้

3) ทศนะของนักสังคมศาสตร์ (The socialist view) เป็นการรวมสองทศนะในการพัฒนาภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย จากทศนะที่ว่า การเรียนรู้ภาษาของเด็กมาจากสิ่งแวดล้อม และทศนะที่ว่าเด็กมีความสามารถทางภาษามาตั้งแต่กำเนิดที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาเพิ่มขึ้น และความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาของเด็กปฐมวัยมีรากฐานมาจากการพัฒนาทางด้านสติปัญญา โดยที่ภาษาจะเป็นเครื่องมือหรือสัญลักษณ์ให้เด็กได้แสดงความคิดออกมา นอกจากนี้ การเรียนรู้ภาษาของเด็กจะเกิดจากปัจจัยภายใน แต่การแสดงออกในสิ่งแวดล้อมที่มีสังคมจากคนใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ ครู จะก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับสังคมขึ้น เด็กจะสามารถเรียนรู้ภาษา

ได้เร็ว เมื่อมีการสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคม อาจกล่าวได้ว่า เครื่องมือทางสังคม
เริ่มแรกของเด็ก คือ ภาษา

2.3 กระบวนการเรียนรู้ภาษา

ขจิตพรณ ทองคำ (2537) กล่าวถึง กระบวนการในการเรียนรู้ภาษาของเด็กตั้งแต่
แรกเกิดจนกระทั่งสามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารกันได้ว่ามีลำดับดังต่อไปนี้

- 1) การเลียนแบบ เป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ภาษาเพราะเป็นขั้นที่
เด็กเลียนแบบเสียงของเด็กและพูดตามเสียงที่ได้ยิน
- 2) การเอาอย่าง เด็กมิได้เลียนแบบการออกเสียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จะ
เลียนแบบท่าทาง นิสัยใจคอจากบุคคลตามเสียงที่ได้ยิน
- 3) การเลียนแบบพฤติกรรมตอบสนองความพร้อมที่สิ่งเร้ารอบตัว เป็นพฤติกรรม
ตอบสนองที่เด็กพยายามทำตาม โดยลองใช้อวัยวะเปล่งเสียงต่าง ๆ เพื่อให้ทำงานร่วมกัน ได้แก่
ส่วนสมองที่รับรู้ มองเห็น ได้ยิน สัมผัสความจำ ควบคุมริมฝีปาก สีน้หน้า ท่าทาง และสายตา
- 4) การเรียนรู้ด้วยสัมผัสภาวะ เด็กจะเรียนรู้คำและความหมายโดยอาศัย
ความสัมพันธ์ระหว่างเสียงหรือพฤติกรรม เช่น เด็กเรียนรู้คำว่าตุ๊กตา เมื่อแม่ยื่นตุ๊กตาให้แล้ว
บอกว่าตุ๊กตา เด็กจะเรียนรู้ได้จากการเชื่อมโยงกับสิ่งของ
- 5) การเรียนรู้ถาม - ตอบ เมื่อเด็กได้เรียนรู้ภาษาแล้วก็จะเกิดความรู้ความคิด
อย่างมีระบบ รู้จักใช้เหตุผล จะมีความสงสัยและอยากรู้อยากเห็นโดยการถามคำถามของเด็ก
จะช่วยให้การพัฒนาภาษาของเด็กดียิ่งขึ้น
- 6) การลองผิดลองถูก เด็กปฐมวัยเป็นเด็กที่ลองปฏิบัติ อาจจะถูกบ้างผิดบ้าง
การเข้าใจและการชมเชยเมื่อเด็กออกเสียงได้ถูกต้องจะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจและช่วยให้ภาษา
พัฒนาได้รวดเร็วขึ้น
- 7) การถ่ายทอดการเรียนรู้ การเรียนรู้ในเสียงใหม่ ๆ จะง่ายขึ้นถ้าผู้เรียนมีความรู้
เกี่ยวพันกันมาก่อน เช่น การรู้จักไก่ แล้วรู้จักเปิด น่าน โดยชี้ให้เห็นความแตกต่าง เด็กจะจดจำ
ได้เร็วและมีความคิดตามลำดับอย่างมีระบบ

นอกจากนี้ จรรยา สุวรรณชาติ และคณะ (2528) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้
ภาษาว่า เกิดจากความชำนาญ (Empiricist approach) ซึ่งเด็กจะได้เริ่มเรียนรู้ภาษาอย่างไม่เป็น
กฎเกณฑ์ แต่เรียนรู้ภาษาในลักษณะเกี่ยวกับการฝึกทักษะความชำนาญและความสามารถ
ด้านอื่น ๆ การเรียนรู้คำได้จากการได้ยินคนอื่นพูดซ้ำ ๆ แล้วนำมาพูด ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้ได้เร็ว
ถ้าคำศัพท์ที่เด็กได้เรียนรู้เป็นประสบการณ์ใกล้ตัวเด็ก รูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญของเด็กปฐมวัย

คือ ครุณาวัตถุสิ่งของ ของเล่น มาจัดในห้องเรียนแล้วตั้งคำถาม เมื่อเราให้เด็กหาคำตอบ ซึ่งเป็นการให้เด็กสำรวจวัตถุชิ้นด้วยตนเอง

Vygotsky (1980) กล่าวว่า ภาษาเป็นรากฐานการคิดของมนุษย์ การเรียนรู้ภาษา จะพัฒนาได้ดีจะต้องมีความสัมพันธ์กับความสามารถทางสติปัญญา เมื่อมีพัฒนาการทาง สติปัญญาเพิ่มขึ้น การเรียนรู้และความสามารถทางภาษาจะเพิ่มขึ้น และส่งผลต่อความคิดและ การแสดงออกของคน

โดยสรุป กระบวนการเรียนรู้ภาษาของเด็กปฐมวัย มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการ ด้านสติปัญญาอันเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ภาษา โดยกระบวนการเรียนรู้ภาษา เด็กจะมี ข้อมูลภายในและสร้างกฎเกณฑ์ภาษาด้วยตนเองจากการได้ยิน และการใช้ภาษาที่ถูกต้องจาก ประสบการณ์ มีการกระทำซ้ำจนเกิดเป็นการรับรู้ และเรียนรู้ภาษาจากสิ่งแวดล้อมและ การปฏิบัติจริง นอกจากนี้เด็กสามารถเรียนรู้ภาษาได้จากผู้ใหญ่ เพื่อน และบุคคลรอบข้าง ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ภาษาของเด็กได้พัฒนาถึงขีดสูงสุดและเต็มศักยภาพ

2.4 หลักการและแนวคิดในการสอนภาษา

Allen และ Piersma (1995) ได้ให้หลักการในการสอนภาษาสำหรับเด็กอนุบาล ไว้ดังนี้

1) การเรียนรู้ภาษาเป็นกระบวนการเรียนแบบองค์รวม การเรียนการสอนควรเน้น ความหมายและกระบวนการสื่อสาร เด็กจึงควรได้รับการฝึกและขยายความรู้ในสถานการณ์ที่รวม ทักษะในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง เด็กเป็นผู้สร้างความรู้เกี่ยวกับภาษาและหนังสือ ด้วยตนเอง ซึ่งเริ่มจากการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาพูดจากการทดลองใช้ภาษาในสถานการณ์ที่ แตกต่างกัน จากนั้นเด็กจะสร้างความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทางภาษาในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับ บุคคลรอบตัว

3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เด็กพัฒนาการรู้หนังสือจากการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ ดังนั้นโรงเรียนจึงควรจัดสถานการณ์ทางสังคมให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในบริบทที่เป็นจริง

4) ความแตกต่างระหว่างบุคคล การพัฒนาการรู้หนังสือเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล เด็กแต่ละคนมีประสบการณ์เดิม ความสนใจ และพัฒนาการที่แตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จาก การเรียนรู้ ความเข้าใจของเด็กแต่ละคนในการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ดังนั้นครูจึงควรตระหนักถึง ความแตกต่างของเด็กในการจัดการเรียนการสอน

5) การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รวมทั้งการเรียนรู้ภาษา เกิดขึ้น เมื่อเด็กได้รับประสบการณ์และกิจกรรมที่เป็นจริง เด็กจะเรียนรู้ได้ดีจากกิจกรรมที่ตนเองมีส่วนร่วมในการคิด เพราะเด็กจะรู้สึกสนุกและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ การเรียนรู้ภาษาในลักษณะนี้ ช่วยให้เด็กได้นำประสบการณ์เดิมที่ตนมีมาใช้ โดยนำมาช่วยในการทำความเข้าใจกับประสบการณ์ใหม่ที่ตนได้รับ

6) การเรียนรู้อย่างเชื่อมโยง ในการสอนภาษาให้แก่เด็กนั้นควรมุ่งเน้นที่ชัดเจน จึงจะช่วยให้มีกรอบให้เด็กสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ การที่ครูมีจุดเน้นที่ชัดเจนจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ข้อสงสัยต่าง ๆ ได้มีโอกาสพัฒนาการใช้ภาษาและพัฒนาสติปัญญาด้วย

7) การเสริมแรง แรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการรู้หนังสือ เด็กจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเด็กเกิดความสนใจ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีแรงจูงใจ และสิ่งที่เรียนมีความหมายต่อตัวเด็ก บางครั้งแรงจูงใจมาจากตัวเด็กเอง แต่บางครั้งสามารถกระตุ้นได้โดยครู เพื่อน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ครูสามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับตัวเองได้ โดยการสร้างทางเลือกที่หลากหลาย การที่เด็กประสบความสำเร็จทำให้เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

Goodman (1986) กล่าวถึงหลักในการสอนภาษาสำหรับเด็กอนุบาล ดังนี้

- 1) ภาษาที่ใช้สอนต้องมีความมุ่งหมายที่สมบูรณ์ มีใจความครบถ้วน และเน้นความสัมพันธ์ของการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน
- 2) เนื้อหาในการเรียนภาษาสำหรับเด็ก คือ ประสบการณ์จริงที่เด็กได้ฝึกกระบวนการคิดในการใช้ภาษาอย่างมีจุดมุ่งหมายในสถานการณ์ที่หลากหลาย
- 3) การเรียนภาษาสามารถเรียนได้จากการใช้ภาษาในการเรียนทุกวิชา
- 4) การสอนภาษาควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมภาษาที่เด็กริเริ่มขึ้นเอง
- 5) การสอนภาษา ต้องอยู่บนพื้นฐานของการทำกิจกรรมภาษาร่วมกันระหว่างครูกับเด็ก โดยครูมองข้อผิดพลาดของเด็กว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และสนับสนุนให้เด็กกล้าพูด กล้าทำ เพื่อให้เรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

อารี สัตนหวิ (2535) กล่าวถึงหลักการสอนภาษาสำหรับเด็กอนุบาล ดังนี้

- 1) การสอนภาษาต้องสร้างสิ่งแวดล้อมให้เด็กคุ้นเคยกับตัวหนังสือ ซึมซาบเรื่องราวในหนังสือ โดยครูอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน และสนทนาพูดคุยกับเด็ก ให้เด็กเล่าเรื่องโดยการพูด การเขียน การวาด หรือการแสดง
- 2) การสอนภาษาต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ครูต้องศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล สอนตามระดับความสามารถที่แตกต่างกัน เด็กเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ครูในการเตรียมและวางแผนในการสอน

3) การสอนภาษาต้องส่งเสริมให้เด็กสนใจ และรักที่จะเรียนรู้ภาษาด้วยตนเอง ให้เด็กได้มีโอกาสเลือกเรื่อง หรือหนังสือที่เด็กสนใจ

4) การสอนภาษาต้องให้เด็กเห็นประโยชน์ของการใช้ภาษาในความมุ่งหมายที่ต่างกัน

5) การสอนภาษาควรให้เด็กมีความมั่นใจกล้าเสี่ยงที่จะพูด อ่าน และเขียน โดยไม่กลัวการผิดพลาด

Wardle (1999) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการสอนภาษาสำหรับเด็กอนุบาล ไว้ดังนี้

1) ควรมีช่วงเวลาสำหรับการอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน

2) ควรมีการจัดมุมสำหรับเขียนหนังสือไว้ในห้อง มีอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการเขียนที่หลากหลาย เช่น กระดาษ สี ปากกา การดอวยพร แถบประโยค และมีตัวอักษรที่เป็นแบบอย่างติดไว้ให้เด็กดู

3) ควรมีการจัดมุมหนังสือสำหรับเด็กในห้องเรียน โดยมีหนังสือที่หลากหลาย เช่น หนังสือสำหรับเด็กให้เด็กฟัง หนังสือภาพ นิตยสารสำหรับเด็ก หนังสือที่ทำขึ้นเองโดยเด็ก ๆ แผ่นภาพ หรืออาจมีการยืมหนังสือที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนมาจากห้องสมุดให้เด็กได้อ่านเพิ่มเติม

4) ควรมีการส่งเสริมให้เด็กรู้จักการอ่านและเขียนชื่อของตนเอง ชื่อของเด็กควรเป็นคำแรกที่เด็กจะต้องเรียนรู้ โดยครูอาจสอดแทรกลงในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ให้เด็กเขียนชื่อของตนเองขณะที่มาถึงโรงเรียน เขียนชื่อลงบนผลงานของตนเอง หรือเขียนชื่อเมื่อเข้าไปเล่นในมุมประสบการณ์ต่าง ๆ

5) ควรมีการสอดแทรกกิจกรรมการเขียนลงในวิชาอื่น ๆ เพื่อให้เด็กมีความคุ้นเคยกับการเขียน โดยครูอาจให้เด็กเขียนวิธีการทำอาหาร เขียนชื่อผัก หรือผลไม้ที่ตนปลูกจากกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ หรือเขียนคำศัพท์ที่ได้ยินจากการฟังเพลง

6) ควรมีการจัดมุมสำหรับการพัฒนาการฟัง โดยครูควรจัดเตรียมหูฟัง เพลง เครื่องเล่นวิทยุ และแถบบันทึกเสียงต่าง ๆ ไว้ในห้องเรียน

7) ควรมีการส่งเสริมการทำกิจกรรมทางศิลปะ เนื่องจากการวาดรูปเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อมือและการเขียนหนังสือได้

8) ควรจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และเขียน เช่น รายการอาหาร ใบสั่งอาหาร กระดาษสำหรับบันทึก ไว้ในมุมการเล่นสมมติด้วย

9) ควรจัดกิจกรรมทางการฟังที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความสามารถในการแยกแยะเสียงที่ตนได้ยิน

หลักการและแนวคิดในการสอนภาษาสำหรับเด็กอนุบาล สรุปได้ว่าการพัฒนาภาษาและการเรียนรู้ภาษาของเด็กจะดำเนินไปอย่างเป็นขั้นตอน โดยการเรียนรู้ภาษาของเด็กเน้นที่

ความหมายและกระบวนการสื่อสาร ซึ่งเด็กควรได้รับการฝึกฝนทักษะในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนไปพร้อมกัน การส่งเสริมให้เด็กรู้จักใช้ภาษาที่ถูกต้อง โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้ภาษา จะช่วยให้เด็กสามารถแสดงความคิด ความเข้าใจของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ต่อเด็กอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ภาษาของเด็กให้เจริญงอกงามไปได้ด้วยดี

3. การจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานสำหรับเด็กอนุบาล

3.1 ความหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็ก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2526) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับวรรณกรรมตามทัศนะของนักภาษาศาสตร์และนักอักษรศาสตร์ ไว้ดังนี้

วรรณกรรม หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่มีลักษณะเป็นศิลปกรรมในฐานะที่มีรูปแบบ มีสาระเนื้อหาที่ผู้เขียนพยายามสื่อความคิดด้วยวิธีการหนึ่งมายังผู้อ่าน

วรรณกรรม หมายถึง งานเขียนในรูปกวีนิพนธ์ ร้อยกรองและข้อเขียนทั้งหมดที่ใช้ภาษาร้อยแก้ว ได้แก่ บทความ สารคดี นวนิยาย นิทาน เรื่องสั้น บทละคร บทภาพยนตร์ บทโทรทัศน์ ตลอดจนคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2538) ได้ให้ความหมายของวรรณกรรมว่า หมายถึง งานหนังสือ งานนิพนธ์ทุกชนิดไม่ว่าจะแสดงออกมาโดยวิธีหรือในรูปแบบอย่างไร เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งพิมพ์รัฐบาล ปาฐกถา คำปราศรัย สิ่งบันทึกเสียงหรือภาพอื่น ๆ เป็นต้น

อุทัย ไชยานนท์ (2545) ได้ให้นิยามว่า เป็นงานหนังสือ งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด Page และ Thomas (1977) ให้ความหมายว่า เป็นรูปแบบของภาษาที่มีศิลปะอันประกอบไปด้วยงานเขียนร้อยแก้วและร้อยกรอง และงานที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ประกอบไปด้วยงานเขียนต่าง ๆ

Shafritz และคณะ (1988) กล่าวว่า เป็นงานพิมพ์ที่ได้รับการตัดสินว่ามีคุณสมบัติที่ดีอันอยู่บนรากฐานของสังคม คุณค่าทางปัญญาหรือได้รับการสนใจเป็นพิเศษ ซึ่งประกอบไปด้วยหนังสือ บทกวี บทความ หรือเอกสารอื่น ๆ

Jalongo (1992) อธิบายว่าเป็นรูปแบบการจินตนาการของชีวิตและความคิดที่มีแบบแผนในรูปของภาษา ในระยะแรกมักเป็นเรื่องเล่าปากเปล่า มีการเล่าและการฟังมากกว่าการเขียน

โดยสรุป วรรณกรรม หมายถึง หนังสือหรือเอกสารทุกชนิดที่เขียนขึ้น เพื่อสื่อความคิดออกมายังผู้อ่าน ในรูปแบบของภาษาที่มีศิลปะโดยใช้ภาษาร้อยแก้วและร้อยกรอง ได้แก่ บทความ สารคดี นวนิยาย นิทาน เรื่องสั้น บทละคร บทภาพยนตร์ บทโทรทัศน์ คอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น วรรณกรรมสำหรับเด็กถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมทั่วไป ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2545) กล่าวว่า วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง ทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นวัสดุหรือสื่อต่าง ๆ ที่เขียนหรือผลิตหรือจัดทำขึ้นมาสำหรับเด็กโดยเฉพาะ ได้แก่ หนังสือเด็กประเภทต่าง ๆ และสื่อหรือวัสดุที่ไม่ตีพิมพ์

ปราณี เชียงทอง (2525) กล่าวว่า วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือที่เขียนขึ้นสำหรับให้เด็กอ่านอย่างเหมาะสมกับวัยของเด็ก และเป็นที่น่าสนใจของเด็กวัยต่าง ๆ ตั้งแต่วัยก่อนเข้าโรงเรียนไปจนถึงวัยรุ่น ซึ่งเด็กสามารถเลือกอ่านได้ตามความพอใจโดยไม่มีการบังคับ

ไพโรธ เลิศพิริยกุล (2539) กล่าวว่า เป็นงานเขียนสำหรับเด็ก ได้แก่ บทความ สารคดี นวนิยาย นิทาน เรื่องสั้น บทละคร แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย และความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ

Hoskisson และ Tompkins (1987) กล่าวว่า เป็นประสบการณ์หนึ่งที่มีคุณค่าในห้องเรียนควรมีหนังสือสารคดี โคลงกลอน เกมเกี่ยวกับคำ นิทานท้องถิ่น ชีวิตประวัติ ซึ่งวรรณกรรมเหล่านี้เป็นพื้นฐานของทั้งการอ่านและการเขียน เด็กจะนำวรรณกรรมเด็กเข้ามาในชีวิตของตนโดยการอ่าน เด็กยังได้รับประสบการณ์จากวรรณกรรมโดยการพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับผู้แต่ง เรื่องราว และการเขียน

โดยสรุป วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือหรือสิ่งพิมพ์ทุกชนิดที่จัดทำขึ้นสำหรับเด็กโดยเฉพาะ ได้แก่ บทความ สารคดี นวนิยาย นิทาน เรื่องสั้น บทละคร เป็นต้น ซึ่งวรรณกรรมสำหรับเด็กมีวิธีเขียนที่อ่านง่าย เหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความต้องการ ประสบการณ์ และความรู้ความเข้าใจของเด็ก

3.2 จุดมุ่งหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็ก

รัตพร ชังธาดา (2531) จินตนา ไบกาชุย (2534) และ ไพโรธ เลิศพิริยกุล (2539) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็กไว้ดังนี้

- 1) เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายอารมณ์
- 2) เพื่อให้อ่านหนังสือได้คล่อง แดกฉาน พัฒนาทักษะในการอ่าน
- 3) เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้นจากการฟัง
- 4) เพื่อส่งเสริมจินตนาการให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมเชาว์ปัญญา

5) เพื่อให้ความรู้ สนองความอยากรู้อยากเห็นของเด็กให้เข้าใจสิ่งแวดล้อม
เข้าใจตัวเองและความรู้อื่น ๆ ทำให้เกิดโลกทัศน์อันกว้างไกล

6) ปลูกฝังคุณธรรม เจตคติ และแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก

7) เพื่อให้เด็กรักการอ่าน

8) เพื่อช่วยทดแทนความรู้สึกที่ขาดหายไปของเด็ก

9) เพื่อช่วยธำรงรักษาวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ได้ระบุ จุดมุ่งหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็กว่า
เป็นสิ่งที่จัดทำขึ้นโดยมุ่งหวังให้เด็กอ่านด้วยตนเอง ในขณะที่อ่านเด็กผู้อ่านจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1) เพื่อช่วยให้เด็กได้รับความบันเทิง สนุกสนานเพลิดเพลิน สนองความต้องการ
ของวัยเด็ก

2) เพื่อช่วยสร้างความคิดคำนึง และความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

3) เพื่อช่วยพัฒนาการเรียนรู้ด้านภาษาของเด็กให้เจริญงอกงาม เด็กยิ่งอ่านมาก
ยิ่งมีความแตกฉานในด้านภาษา โดยเฉพาะในเรื่องคำ ประโยค และข้อความเป็นอย่างมาก

4) เพื่อช่วยปลูกฝังคุณธรรม เจตคติ และแบบอย่างอันน่าพึงปรารถนา

5) เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักเลือกอ่านหนังสือ อ่านหนังสือเป็น อ่านหนังสือเก่ง
และเกิดนิสัยรักการอ่าน รวมทั้งดำรงนิสัยรักการอ่านให้อยู่ตลอดชีวิต ซึ่งอ่านวยประโยชน์
ต่อเด็กมากในแง่ที่รู้จักใช้การอ่านเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้

6) เพื่อช่วยทดแทนความรู้สึกของเด็กที่ขาดหายไป เช่น ขาดความรัก
ความห่วงใย มีปมด้อย หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ จะช่วยปลอบประโลมจิตใจของเด็ก

7) เพื่อช่วยให้เด็กอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับวัย เป็นการป้องกัน
ไม่ให้เด็กหันไปอ่าน และสนใจเรื่องของผู้ใหญ่เร็วกว่าวัย อันจะเป็นสิ่งชักนำให้เด็กประพฤติตน
ในสิ่งที่ไม่สมควร

โดยสรุป การกำหนดจุดมุ่งหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้นอาจมีความแตกต่างกัน
กันไปขึ้นอยู่กับประเภทของวรรณกรรม โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของวรรณกรรมสำหรับเด็ก คือ
เน้นให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นหลัก

3.3 ประเภทของวรรณกรรมสำหรับเด็ก

Ruddell และ Ruddell (1995) ได้แบ่งวรรณกรรมออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) บันเทิงคดี เป็นหนังสือที่ให้ความเพลิดเพลิน จรรโลงใจแก่ผู้อ่าน วรรณกรรม
ประเภทนี้ ได้แก่ เทพปกรณัม เทพนิยาย นิทานพื้นบ้าน นิทานอุทาหรณ์

2) สารคดี เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ทางวิชาการ วรรณกรรม ประเภทนี้ ได้แก่
ชีวประวัติ / อัตชีวประวัติ เรื่องวิชาการ

3) บทร้องกรอง เป็นเรื่องที่มีรูปแบบการประพันธ์เป็นบทร้อยกรอง วรรณกรรม
ประเภทนี้ ได้แก่ คำคล้องจอง คำประพันธ์ เพลง

ไพโรธ เลิศพิริยกุลมล (2539) ได้แบ่งประเภทของวรรณกรรมเด็ก ดังนี้

1) แบ่งตามลักษณะการเขียนเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1) วรรณกรรมประเภทร้อยแก้ว

1.2) วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง

2) แบ่งตามวัยของเด็กเป็น 3 ระดับ คือ

2.1) วรรณกรรมวัยเด็กเล็ก อายุ 3-5 ปี

2.2) วรรณกรรมวัยประถมศึกษา อายุ 6-11 ปี

2.3) วรรณกรรมวัยรุ่น แบ่งเป็นวัยรุ่นตอนต้น อายุ 12-14 ปี และวัยรุ่น

ตอนปลาย อายุ 15-18 ปี

3) แบ่งตามรูปแบบของวรรณกรรมเป็น 7 ประเภท ดังนี้

3.1) หนังสือภาพ

3.2) วรรณกรรมพื้นบ้าน

3.3) นิทานสมัยใหม่

3.4) ร้อยกรอง

3.5) บันเทิงคดีร่วมสมัย

3.6) บันเทิงคดีอิงประวัติศาสตร์

3.7) ความรู้และประวัติบุคคล

4) แบ่งตามหน้าที่ของวรรณกรรมเป็น 9 ประเภท ดังนี้

4.1) สารคดี หรือหนังสือความรู้ทั่วไป

4.2) หนังสือที่ให้ความเพลิดเพลิน

4.3) หนังสือแบบเรียน

4.4) หนังสืออ่านเพิ่มเติมประสบการณ์

4.5) หนังสืออ้างอิงสำหรับเด็ก

4.6) หนังสือแปล

4.7) การ์ตูน

4.8) วารสาร

4.9) หนังสือพิมพ์รายวัน

วิลโด เวียงวีระ (2525) ได้แบ่งประเภทของวรรณกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

- 1) เรื่องจริงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว
- 2) เทพนิยายต่าง ๆ
- 3) ตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา
- 4) ปัญหาที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น ชาดก
- 5) นิทานที่แต่งเป็นโคลงกลอน
- 6) นิทานประเภทส่งเสริมจินตนาการ
- 7) นิทานที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กจะเรียนรู้

โดยสรุป การแบ่งประเภทของวรรณกรรมสำหรับเด็กขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ โดยอาจแบ่งตามลักษณะการเขียน รูปแบบของวรรณกรรม ลักษณะเนื้อหา หน้าที่ของวรรณกรรม ลักษณะการถ่ายทอด และวัยของเด็ก เป็นต้น

3.4 ลักษณะของวรรณกรรมสำหรับเด็ก

ปราณี เชียงทอง (2525) กล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมที่ดีสำหรับเด็กว่าควรมีลักษณะดังนี้

1) ตรงกับความสนใจของเด็ก เนื้อเรื่องเหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของเด็กซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ความชอบ ความต้องการความรักความเอาใจใส่ ความต้องการการยอมรับ ความต้องการอยากเป็นคนเก่งและคนดี เป็นต้น เรื่องที่ตรงกับความสนใจของเด็ก จึงควรมีลักษณะดังนี้

- 1.1) เป็นเรื่องสนุก ให้ความเพลิดเพลิน
- 1.2) ส่งเสริมจินตนาการ
- 1.3) ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจ
- 1.4) สนองอารมณ์ที่ปรารถนา
- 1.5) ส่งเสริมความรู้

2) คำโครงเรื่อง ไม่ซับซ้อน มีแนวของเรื่องเด่นชัด เด็กสามารถเข้าใจได้โดยง่าย เรื่องกระชับไม่เยิ่นเย้อ ตัวละครอยู่ในวัยใกล้เคียงกับเด็ก เนื้อเรื่องไม่ยาวนัก และเป็นเรื่องที่เด็กพอมีประสบการณ์ที่เข้าใจได้

3) สำนวนภาษา เป็นภาษาง่าย ๆ ตรงไปตรงมา เด็กสามารถทำความเข้าใจได้ คำบรรยายมีเท่าที่จำเป็นจริง ๆ ส่วนใหญ่เด็กจะพอใจติดตามเรื่องจากภาพประกอบมากกว่าจะอ่านคำบรรยาย

4) ภาพประกอบ นับเป็นหัวใจสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก เด็กชอบความสนุกสนานเพลิดเพลิน ชอบอ่านด้วยภาพมากกว่าตัวหนังสือ ภาพประกอบจึงต้องเป็นภาพที่มีความรู้สึก มีชีวิต มีความเคลื่อนไหว สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและอธิบายเรื่องได้

5) รูปเล่ม มีรูปลักษณะภายนอกเป็นที่น่าพอใจ ขนาดรูปเล่มกะทัดรัด เหมาะมือเด็ก ทนทานต่อการจับต้อง กระดาษมีคุณภาพดี ใช้ตัวหนังสือขนาดใหญ่พอเหมาะกับวัยของเด็ก การพิมพ์ชัดเจน ข้อความในแต่ละบรรทัดไม่ยาวเกินไป การเย็บเล่มต้องแข็งแรงเป็นพิเศษ และควรเป็นปกแข็ง หรือค่อนข้างแข็ง

ไพโรธ เลิศพิริยกุลมล (2539) กล่าวว่า ลักษณะของวรรณกรรมสำหรับเด็กจะต้องเขียนขึ้นให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็ก ตลอดจนมีคุณค่าสำหรับเด็ก ดังนั้นทั้งแง่ความเหมาะสมของเนื้อหา รูปเล่ม และเทคนิควิธีการ จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบด้าน ซึ่งหลักพิจารณาลักษณะของวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีคุณภาพ มี 4 ประการ ดังนี้

- 1) คุณภาพด้านการพิมพ์ คือ การพิมพ์ตัวอักษร และภาพประกอบชัดเจน สีสันงดงามดึงดูดความสนใจของเด็ก
- 2) คุณภาพด้านการจัดหน้าและรูปเล่ม คือ การจัดตามหลักจิตวิทยาของเด็ก หน้าปก หนังสือดูโปร่งตา การใช้อักษรมีขนาดเหมาะสมกับวัยของเด็ก
- 3) คุณภาพทางศิลปะ คือ การเขียนภาพประกอบอย่างประณีตให้อารมณ์แก่ผู้อ่าน การใช้สีอย่างเหมาะสมสำหรับเด็ก
- 4) คุณภาพในการเขียนเรื่องหรือผู้เขียน คือ ความสามารถในการเขียนผูกเรื่อง ได้สนุกสนาน ให้อรรถรสและสรวล เด็กอ่านแล้วเข้าใจ

โดยสรุป ในการพิจารณาลักษณะของวรรณกรรมที่ดีสำหรับเด็ก สามารถพิจารณาได้จากรูปเล่มมีความคงทนและมีขนาดกะทัดรัด เนื้อเรื่องตรงกับความสนใจของเด็ก การใช้ภาษาเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน และมีภาพประกอบสวยงามสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง

3.5 องค์ประกอบทางวรรณกรรม

Hillman (1995) ได้แบ่งองค์ประกอบทางวรรณกรรมไว้ดังนี้

- 1) แก่นเรื่อง เป็นแก่นความคิดที่ผู้เขียนต้องการสื่อแก่ผู้อ่าน บางครั้งเป็นความคิดที่ขัดแย้ง แต่บางครั้งเป็นแก่นความคิดที่แฝงอยู่ไม่ได้บอกผู้อ่านโดยตรง
- 2) โครงเรื่อง เป็นเค้าโครงการดำเนินเรื่อง บรรยายเหตุการณ์ในเรื่อง ได้แก่ (1) เรื่องที่มีเหตุการณ์เดียว (2) เรื่องที่มีเหตุการณ์ซ้ำ ๆ กัน และ (3) เรื่องที่โครงเรื่องมีหลายตอน และจบเป็นตอน ๆ มีตัวละครชุดเดียวกัน

3) ตัวละคร คือ ผู้ที่ทำให้เรื่องราวดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบอาจเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของตามลักษณะของเรื่องในวรรณกรรมแต่ละเรื่องมักประกอบด้วย ตัวละคร 2 ประเภทคือ (1) ตัวเอกของเรื่อง เป็นตัวหลักในการดำเนินเรื่อง (2) ตัวประกอบ เป็นตัวประกอบที่ช่วยให้เรื่องราวสมบูรณ์ขึ้น

4) ฉาก ประกอบด้วยสถานที่และช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์นั้น บางครั้งระบุไว้ในเรื่อง แต่บางครั้งก็ให้ผู้อ่านสังเกตเอง

5) รูปแบบการนำเสนอเรื่อง เป็นรูปแบบการนำเสนอเรื่องราวที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้ประพันธ์แต่ละคน

6) มุมมองของเรื่อง เป็นลักษณะการนำเสนอเรื่องในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ผู้แต่งเล่าเรื่อง ตัวละครเล่าเรื่อง เล่าเรื่องอดีตกาล เป็นต้น

7) รูปเล่ม เป็นลักษณะทางกายภาพของหนังสือ ได้แก่ ปก ภาพประกอบ ขนาดเล่ม เป็นต้น

3.6 คุณค่าของวรรณกรรมสำหรับเด็ก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526) กล่าวถึง วรรณกรรมว่ามีคุณค่าสำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ เสริมสร้างพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก สนองความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติของเด็ก สนองความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก และเตรียมความพร้อมในการอ่านของเด็ก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) เสริมสร้างพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก วรรณกรรมสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือเสริมสร้างพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กปฐมวัยได้ดังนี้

1.1) เสริมสร้างพัฒนาการด้านร่างกาย เด็กในวัยนี้มีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสดีขึ้น หนังสือที่ควรเลือกนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเล่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการด้านนี้ของเด็กปฐมวัย เช่น บทกลอนกล่อมเด็ก

1.2) เสริมสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์ เด็กปฐมวัยมักเป็นเด็กเจ้าอารมณ์ มีทั้งอารมณ์โกรธ กลัว อิจฉา อยากรู้อยากเห็น สนุกสนานร่าเริง เป็นต้น เด็กแต่ละคนมีอารมณ์ผันแปรแตกต่างกันออกไป หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขความเป็นคนเจ้าอารมณ์ของเด็ก จะช่วยให้เด็กได้มีพัฒนาการด้านอารมณ์ดีขึ้น นอกจากนี้เรื่องที่สนุกสนานขบขันยังช่วยเสริมให้เด็กมีอารมณ์ที่แจ่มใสร่าเริง

1.3) เสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคม เด็กปฐมวัยเริ่มจะมีสังคมกว้างขวางขึ้น เริ่มมีการคบเพื่อนและเล่นกับเพื่อน หนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องของโรงเรียน ครู และเพื่อน รวมทั้งหนังสือที่จะให้ประสบการณ์เกี่ยวกับการให้ การรับ การรอคอย และกฎเกณฑ์ข้อบังคับอย่างง่าย ๆ

ของสังคม จะนำเด็กไปสู่การรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ของตนเอง และเป็นเด็กดี มีระเบียบวินัยเป็นที่ยอมรับของสังคม

1.4) เสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญา อิทธิพลที่สำคัญที่สุด

ต่อความงอกงามทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัย ได้แก่ พัฒนาการทางภาษา ซึ่งสังเกตได้จากการพูดและการฟังของเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้อาจทำได้โดยการเล่านิทานให้เด็กฟัง เพื่อให้เด็กได้ฝึกทักษะ การฟังและการใช้จินตนาการ และควรเปิดโอกาสให้เด็กได้พูดคุยกับผู้เล่า หรือให้เด็กได้มีโอกาสเล่าเรื่องที่ได้ฟัง จะช่วยให้เด็กได้มีพัฒนาการทางภาษาและการพูดมากยิ่งขึ้น

2) สนองความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติของเด็ก เด็กมีความต้องการที่แคบและเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ใกล้ตัวเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นมีประสบการณ์และการเรียนรู้มากขึ้นความต้องการของเด็กก็ขยายกว้างออกไปสู่สังคมรอบ ๆ ตัว การเลี้ยงดู สภาพครอบครัว และสภาพของสังคมรอบตัวเด็ก ซึ่งมีผลต่อความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติที่แตกต่างกัน หนังสือเป็นสื่ออันสำคัญที่จะสนองความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติของเด็ก ซึ่ง Arbuthnot (1972) ได้กล่าวถึงความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติของเด็กไว้ 7 ประการ ดังนี้

- 2.1) เด็กต้องการความมั่นคงปลอดภัย เด็กต้องการความอบอุ่นจากพ่อแม่ ความเอาใจใส่ ความมั่นคงปลอดภัย
  - 2.2) เด็กต้องการความรักและได้รับความรักจากคนอื่น เช่น รักพ่อแม่ รักญาติพี่น้อง และคนรอบข้าง
  - 2.3) เด็กต้องการแสดงความเป็นเจ้าของ เด็กต้องการแสดงความเป็นเจ้าของในพ่อ แม่ พี่ น้อง เพื่อน สัตว์ และสิ่งของ
  - 2.4) เด็กต้องการความสำเร็จ
  - 2.5) เด็กต้องการความเปลี่ยนแปลง
  - 2.6) เด็กอยากดู อยากรู้ อยากเห็น
  - 2.7) เด็กต้องการความสวยงามและความเป็นระเบียบ
- 3) สนองความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก ความต้องการตามธรรมชาติของเด็กในเรื่องของความใคร่รู้ คือ ความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องต่าง ๆ นั้น เป็นความต้องการที่เห็นเด่นชัดที่สุดในเด็กปฐมวัย ซึ่ง Toothaker (1976) ได้สรุปความอยากรู้อยากเห็นของเด็กอายุระหว่าง 4-14 ปี ไว้ 10 ประการ ดังนี้
- 3.1) ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับตนเอง
  - 3.2) ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัวเด็ก
  - 3.3) ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับผู้คนและสถานที่ต่าง ๆ
  - 3.4) ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเครื่องจักรและการทำงานของเครื่องจักร

- 3.5) ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและการพิสูจน์ข้อเท็จจริง
- 3.6) ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์
- 3.7) ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสังคมรอบตัวเด็ก
- 3.8) ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์เชิงสร้างสรรค์
- 3.9) ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับโลกสมมติของเด็ก
- 3.10) ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับโลกที่เด็กไม่รู้จักรู้จัก

4) เตรียมความพร้อมในการอ่านของเด็ก เด็กปฐมวัยซึ่งมีอายุในวัย 3-6 ปี

เป็นวัยที่เหมาะสมที่สุดที่จะได้รับการเตรียมความพร้อมในการอ่านและปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน เด็กที่มีโอกาสได้หยิบจับหนังสือหรือเห็นการอ่านหนังสือของผู้ใหญ่ จะมีประสบการณ์ในการอ่าน คือ รู้จักหนังสือและการอ่านก่อนที่จะสามารถอ่านได้เอง การที่เด็กได้ดูได้เห็นหนังสือจะช่วยให้เด็กค่อย ๆ เข้าใจในเรื่องของหนังสือและการอ่าน คือ เข้าใจว่าจะต้องอ่านจากซ้ายไปขวา จากหน้าไปหลังและจากบนลงล่าง นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาความรู้ด้านคำศัพท์ของเด็กด้วย ลักษณะรูปเล่มควรแข็งแรงทนทาน มีภาพง่าย ๆ ชัดเจน มีขนาดใหญ่และสีสดใส

การอ่านเป็นส่วนหนึ่งของความงอกงามทุกด้านของเด็ก ความสามารถในการอ่านและพูดจะมีพัฒนาการไปพร้อม ๆ กัน เด็กหัดพูดแล้วจึงอ่าน ความสามารถทางภาษาที่ต่างกันของเด็กเป็นผลให้ความพร้อมที่จะอ่านของเด็กต่างกันด้วย การที่จะสอนให้เด็กอ่านก่อนที่จะมีความพร้อมทางร่างกาย สติปัญญา และอารมณ์นั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นการเสียเวลาเท่านั้น ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อการอ่านด้วย เช่น เด็กอาจเกิดความท้อถอย เกิดความเบื่อหน่ายต่อการอ่าน และท้ายที่สุดคือ ไม่ชอบการอ่านและไม่ชอบหนังสือเลย ดังนั้นจึงควรให้เด็กได้เริ่มมีประสบการณ์เกี่ยวกับหนังสืออย่างสนุกสนาน เพื่อให้เกิดความประทับใจมีความรู้สึกที่ดีต่อหนังสือ รักหนังสือและรักการอ่านตลอดไป

รศพร ชังธาดา (2531) ได้รวบรวมทัศนะเกี่ยวกับคุณค่าของหนังสือสำหรับเด็ก ซึ่งสรุปได้ดังนี้

- 1) ช่วยให้เกิดความพร้อมในการอ่าน
- 2) ช่วยให้เกิดการอ่านหนังสือได้คล่องแคล่วแตกฉาน
- 3) ช่วยเสริมทักษะในการอ่านซึ่งเป็นสื่อนำไปสู่การแสวงหาความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ
- 4) ช่วยให้เกิดความบันเทิงเพลิดเพลินใจด้วยการอ่าน
- 5) ช่วยเสริมสร้างบุคลิกลักษณะนิสัย ค่านิยม ทัศนคติ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามให้กับเด็ก
- 6) ให้ข่าวสารความรู้ ความคิด และคำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกต้อง

- 7) ช่วยลับสมองและส่งเสริมเชาว์ปัญญา
- 8) ช่วยให้เด็กเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่ผ่านมาในอดีต
- 9) ช่วยให้เด็กเกิดโลกทรรศน์กว้างไกล มีความรอบรู้ทันโลกทันเหตุการณ์
- 10) ช่วยเสริมสร้างให้เด็กมีความรู้สึกมั่นคงในชีวิต มีความหวังในชีวิต มองเห็น

ทางออกของปัญหา

- 11) ช่วยเสริมสร้างให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน อ่านหนังสือเป็น และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการอ่าน
- 12) ช่วยสนองความต้องการและความสนใจของเด็ก
- 13) ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมและสร้างศรัทธาในเอกลักษณ์ของชาติ
- 14) ช่วยให้เด็กเห็นคุณค่าของความเป็นชาติ และสถาบันที่สำคัญของชาติ
- 15) ช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้กับเด็ก
- 16) เป็นแหล่งบันดาลใจให้เด็กเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

โดยสรุป วรรณกรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งนอกจากวรรณกรรมจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว วรรณกรรมยังมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก สนองความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติและสนองความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก นอกจากนี้วรรณกรรมยังมีส่วนสำคัญในการเตรียมความพร้อมในด้านการอ่านและปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กปฐมวัย

สัณห์พัฒน์ อรุณธารี (2542) ได้กล่าวถึง การเล่านิทานว่าเป็นกิจกรรมสำคัญ กิจกรรมหนึ่งของครูอนุบาลที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และแนวคิดไปสู่เด็ก เพื่อตอบสนองความต้องการภายในจิตใจของเด็ก การเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ การเล่านิทานยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาที่ดีให้แก่เด็ก เพราะช่วยให้เด็กมีโอกาสฝึกทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ในด้านพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม นิทานช่วยให้เด็กได้แสดงออกในการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างเด็กด้วยกัน หรือระหว่างครูกับเด็ก ส่วนในด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาและร่างกายนั้น การเล่านิทานยังช่วยในการฝึกคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และหากว่าเด็กได้มีโอกาสเป็นผู้เล่า ผู้อ่าน หรือผู้แสดงนิทานให้เพื่อนและครูชม การที่เด็กได้แสดงท่าทางเป็นตัวละครในนิทานประกอบการเล่า และแม้แต่การหยิบจับหนังสือหรือพลิกเปิดหน้าหนังสือเพื่ออ่านก็จะเป็นการบริหารกล้ามเนื้อช่วยส่งเสริมความแข็งแรงแก่นิ้วมือน้อย ๆ ของเด็กได้อีกด้วย

การเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่นอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน สามารถถ่ายทอดความรู้ ทัศนคติ และแนวคิดต่าง ๆ ไปยังเด็กแล้ว นิทานยังมีส่วนในการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้แก่เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาให้แก่เด็กอนุบาลทั้งในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ดังต่อไปนี้

Morrow (1985) ได้ทำการวิจัยผลของการเล่านิทานแบบเล่าเรื่องซ้ำโดยไม่มีการชี้แนะในระดับเด็กวัยอนุบาล อายุเฉลี่ย 5 ปี 7 เดือน ผู้วิจัยและผู้ช่วยแบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม วิธีดำเนินการวิจัย ผู้ช่วยวิจัยเล่านิทานเรื่องเดียวกันให้เด็กฟัง ในช่วงเวลาเล่านิทานปกติหลังเล่านิทานให้กลุ่มควบคุมวาดภาพจากเรื่องที่ฟัง และกลุ่มทดลองเล่าเรื่องซ้ำให้ครูฟังเป็นรายบุคคลโดยไม่มีการชี้แนะ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้เค้าโครงเรื่องสูงกว่าคะแนนก่อนการทดลองเพียงร้อยละ 3.1

อลิสซา เพ็ชรรัตน์ (2538) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการจับใจความของเด็กวัยอนุบาลโดยใช้เทคนิคการเล่านิทานแบบเล่าเรื่องซ้ำ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถในการจับใจความสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสามารถในการใช้ภาษาพูดสื่อความหมายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สนัดดา ต่านศิริวิโรจน์ (2547) ได้ศึกษาผลของการสอนนิพจน์วรรณกรรมที่มีต่อความสามารถในการคิดของเด็กวัยอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถในการคิดสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถในการคิดสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เนื่อน้อง สนับบุญ (2541) ได้ศึกษาความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่านิทาน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุ 5 – 6 ปี ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองและหลังการทดลองกับวิธีการจัดประสบการณ์เล่านิทานที่เด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือก เด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือกต่อกับเพื่อน และเด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือกต่อจากครูมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประไพ แสงดา (2544) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงขั้นความสามารถด้านการเขียนที่มีระยะเวลาแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอนุบาลปีที่ 1 อายุ 4 – 5 ปี โรงเรียนพระนครศรีอยุธยา จำนวน 15 คน ซึ่งได้รับการจัดกิจกรรมเสริมการเล่านิทานไม่จบเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถด้านการเขียนของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงระยะเวลาของ

การจัดกิจกรรมเสริมการเล่านิทานไม่จบเรื่อง มีการเปลี่ยนแปลงขั้นความสามารถด้านการเขียนสูงขึ้น ตลอดระยะเวลาตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 8

3.7 การคัดเลือกวรรณกรรมสำหรับเด็ก

พรจันทร์ จันทวิมล (2529) ได้กล่าวถึงการคัดเลือกวรรณกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

- 1) เป็นเรื่องง่าย ๆ แต่สมบูรณ์ เน้นเหตุการณ์ให้เด็กพอคาดคะเนเรื่องได้
- 2) มีการเดินเรื่องได้รวดเร็ว
- 3) ตัวละครมีลักษณะเด่นที่จำได้ง่าย
- 4) มีบทสนทนาหลายๆ เพราะเด็กส่วนมากไม่สามารถฟังเรื่องที่เป็นความเรียงได้ดี
- 5) ใช้ภาษาง่าย ๆ ประโยคสั้น การกล่าวคำซ้ำหรือคำสัมผัสจะช่วยให้เด็กจดจำ

ได้ง่ายและรวดเร็ว

- 6) สร้างความรู้สึก ความพอใจให้กับผู้ฟัง
- 7) เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เช่น ครอบครัว สัตว์เลี้ยง หรือเรื่องที่เด็กจินตนาการได้
- 8) ความยาวไม่เกิน 15 นาที

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2545) ได้กล่าวถึงหลักในการคัดเลือกวรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

- 1) นิทานเหมาะสมกับวัยของเด็ก
- 2) คำบรรยายเรื่องเข้าใจง่าย ใช้ศัพท์ ภาษา สำนวนง่าย ๆ ถูกต้อง

ไม่สลับซับซ้อน ใช้ประโยคสั้น ๆ คำบรรยายเหมาะสมถูกต้องตรงกับภาพ

- 3) รูปเล่มต้องแข็งแรงทนทาน ไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป
- 4) ควรเลือกหนังสือที่ได้รับรางวัล ทั้งเรื่องและภาพ เพราะเป็นหนังสือที่ผ่านการคัดเลือกมาแล้ว

การคัดเลือกมาแล้ว

- 5) ความยาวของนิทานพอเหมาะกับวัยของเด็ก
- 6) รูปภาพชัดเจน สวยงาม
- 7) เนื้อเรื่องดีไม่สลับซับซ้อน อยู่ในระดับที่เด็กจะเข้าใจได้ง่าย ตรงกับความสนใจของเด็กแต่ละวัย

ความสนใจของเด็กแต่ละวัย

- 8) ตัวละครควรอยู่ในวัยเดียวกับเด็ก โคร่งเรื่องไม่สลับซับซ้อน
- 9) แก่นของเรื่องเหมาะสมกับเด็ก ทำให้เด็กสามารถเข้าใจได้และเป็นการสอนเด็ก

โดยทางอ้อม

นอกจากนี้วัยของเด็กเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการคัดเลือกวรรณกรรมสำหรับเด็ก

ดังนี้

วิลเลียม เวียงวีระ (2525) กล่าวถึงระดับอายุและเรื่องที่เด็กสนใจในแต่ละวัยไว้ดังนี้

วัย 2 ปี ชอบฟังเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเองหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง เป็นเรื่องชีวิตประจำวันสั้น ๆ ง่าย ๆ เช่น เรื่องเกี่ยวกับครอบครัว พ่อแม่ พี่ น้อง สัตว์เลี้ยงในบ้าน

วัย 3-4 ปี ยังชอบฟังเรื่องที่ใกล้ตัว หรือเรื่องในชีวิตจริง วรรณกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กระดับนี้ควรจะต้องอิงความจริงอยู่บ้าง

วัย 4-5 ปี วัยนี้เป็นวัยที่เด็กอยากรู้อยากเห็น ต้องการที่จะรู้ว่าสิ่งนั้นมาจากไหน ทำไมจึงเป็นเช่นนี้ ทำไมจึงไม่เป็นเช่นนั้น สิ่งนี้มีความเป็นมาอย่างไร เด็กวัยนี้เริ่มจะเข้าใจข้อแตกต่างระหว่างความจริงและเรื่องสมมติ นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยนี้ควรจะเป็นเรื่องสั้น ๆ เข้าใจง่าย มีตัวละครเอกเพียงตัวเดียว และตัวละครร่วมอีก 2-3 ตัว เป็นเรื่องที่ส่งเสริมจินตนาการ และอิงความจริงอยู่บ้าง

วัย 5-6 ปี วัยนี้เด็กเริ่มสนใจโลกความจริง แยกอดีตปัจจุบันได้ รู้จักสิ่งแวดล้อมที่ห่างตัวมากขึ้น เริ่มเข้าใจว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างเช่นแต่ก่อน เนื้อหาของเรื่องที่เขาควรเป็นสิ่งส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาเพราะจะเป็นเรื่องจริงในปัจจุบันหรือเป็นเรื่องประเภทวีรบุรุษทั้งหลายก็ได้

เกริก ยุ้นพันธ์ (2538) กล่าวถึงวรรณกรรมที่เด็กสนใจแบ่งตามความต้องการและพัฒนาการของเด็กวัยต่าง ๆ ได้ดังนี้

วัย 2-4 ปี เด็กวัยนี้เด็กจะสนใจคำพูดที่มีถ้อยคำคล้องจอง ชอบซักถาม เพราะความใคร่รู้ใคร่เห็น และชอบให้พี่เลี้ยงหรือพ่อแม่ร้องเพลงหรือท่องคำคล้องจองให้เขาฟัง หรือส่วนใหญ่จะเป็นเพลงกล่อมเด็กและเขาก็จะนั่งฟังจนมันใจ และในที่สุดเขาจะร้องตามหรือเล่นกับตุ๊กตาของเขา เด็กจะจำคำลงท้ายของแต่ละประโยคของคำคล้องจองโดยออกเสียงตาม หรือเปล่งเสียงร้องตามด้วยเป็นคำ ๆ เช่น นิทานเรื่องยายกะตา เด็กจะชอบมากและชอบเรื่องเล่าที่มีคำคล้องจองสัมพันธ์กัน เช่น ยายกับตา ปลูกถั่วปลูกงา..... เป็นต้น นิทานก่อนนอนก็มีความสำคัญมากสำหรับเด็กวัยนี้ นิทานที่ใช้เล่าจะเป็นเรื่องเดิมซ้ำแล้วซ้ำอีกของทุก ๆ คืน และคืนละหลาย ๆ ครั้งในเรื่องเดียวกัน โดยเนื้อหาจะต้องคงเดิมเพียงแต่เพิ่มรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เรื่องสนุกตามสถานการณ์ในแต่ละวันเท่านั้น

วัย 4-6 ปี เด็กวัยนี้จะให้ความสนใจเกี่ยวกับตนเองน้อยลง และหันมาสนใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของเขามากขึ้น แต่ความสนใจของเด็กในวัยนี้ยังเป็นระยะสั้น ๆ เท่านั้น คำกล่อมที่มีคำคล้องจอง เช่น เพลงกล่อมเด็ก เด็กยังชื่นชอบอยู่ คำทายที่ประหลาดปัญญาเด็กจะชอบมาก และนิทานที่เป็นคำประพันธ์สัมผัสคล้องจองเด็ก ๆ จะชอบมากด้วย เช่น หนูมีกับหนูมา

หนูมีกับหนุมามีตุ๊กตาหมา หนุมามีตุ๊กตาค้างคาว เป็นต้น นอกจากนี้เด็กวัยนี้ยังชอบนิทานที่มี ตัวเดินเรื่องหรือตัวเอกของเรื่องเป็นสัตว์พูดได้ เช่น หมาป่าพูดคุยกับหนูน้อยหมวกแดง เป็นต้น

โดยสรุป การคัดเลือกวรรณกรรมสำหรับเด็กควรคำนึงถึงระดับอายุของเด็ก ภาษาที่ใช้ ต้องสละสลวยถูกต้อง โครงเรื่องไม่สลับซับซ้อน มีแก่นเรื่องที่เข้าใจง่าย เนื้อเรื่องใกล้ตัวเด็กและ เกี่ยวพันกับชีวิตประจำวันของเด็ก มีตัวละครอยู่ในวัยใกล้เคียงกับเด็ก มีภาพประกอบสวยงาม รูปเล่มคงทนแข็งแรง

3.8 การจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน

แนวคิดและหลักการจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานสำหรับเด็กอนุบาล

Ruddell และ Ruddell (1995) ได้เสนอแนวคิดในการจัดประสบการณ์ทางภาษา โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน ไว้ดังนี้

1) เด็กอ่านและตอบสนองต่อวรรณกรรมที่ตนสนใจ แม้ว่าบางครั้งเป็นงานเขียน ที่ยากแต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคต่อระดับความสามารถของเด็ก

2) เด็กไม่จำเป็นต้องเข้าใจคำทุกคำในเรื่อง แต่ต้องเข้าใจเค้าโครงและความหมาย โดยรวมของเรื่อง

3) เด็กควรได้มีเวลาอ่านหนังสือที่หลากหลายทั้งบทร้อยกรองบันเทิงคดีและสารคดี

Fisher และ Terry (1990) ได้เสนอแนวคิดในการจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้ วรรณกรรมเป็นฐานว่า วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการอ่านควรเป็นวรรณกรรมที่ช่วยให้สามารถ คาดคะเนได้ เช่น เป็นเรื่องที่คุ้นเคยเพื่อให้สามารถควบคุมและมั่นใจในความสามารถของตนเอง

Hatch (1987, อ้างถึงใน Eliason และ Jenkin, 1990) ได้กล่าวถึงการ จัด ประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานว่า เป็นงานเขียนที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ ควรมาจากวรรณกรรมและประสบการณ์จริง

Nicoll และ Roberts (1993) ได้ให้หลักการในการจัดประสบการณ์ทางภาษา โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน ดังนี้

- 1) การพิจารณาวางแผนกิจกรรมทุกกิจกรรม ซึ่งหมายถึงการเลือกหนังสือ วรรณกรรมเด็กให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน และจุดประสงค์ในการสอนของครู
- 2) การจัดประสบการณ์ให้เด็กต้องมีวัตถุประสงค์ในการสอนที่ชัดเจน
- 3) การอภิปรายและการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องในวรรณกรรม สามารถทำได้อย่างหลากหลาย

- 4) การร่วมกิจกรรมของเด็กนั้น เด็กควรได้รับการชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายในการร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง
- 5) การจัดกิจกรรมควรส่งเสริมให้เด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดหรือภาษาในเรื่องที่อ่าน
- 6) การจัดกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่เร้าความสนใจ
- 7) การจัดกิจกรรมควรเปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสพูดหรือสนทนาในสถานการณ์ต่าง ๆ
- 8) การออกแบบกิจกรรมควรออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะ ให้เหมาะสมกับลักษณะของวรรณกรรมแต่ละเรื่อง
- 9) ความแตกต่างของปริมาณกิจกรรม ควรแตกต่างกันไปตามลักษณะของวรรณกรรมแต่ละเรื่อง
- 10) การจัดกิจกรรมควรมีกิจกรรมให้เลือกอย่างหลากหลาย และเหมาะสมกับความสามารถของเด็ก ซึ่งไม่ควรมียุทธศาสตร์มากเกินไป
- 11) การจัดกิจกรรมควรส่งเสริมให้เด็กเข้าใจในธรรมชาติของวรรณกรรม
- 12) การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงประสบการณ์และความรู้พื้นฐานของเด็กเป็นสำคัญ
- 13) การได้รับการชี้แนะจากครูจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น
- 14) การเปิดโอกาสให้เด็กได้นำเสนอผลงานของตนเองจากกิจกรรม
- 15) การมีทางเลือกในการทำกิจกรรมที่ตนเองชื่นชอบ
- 16) การจัดกิจกรรมควรมีความหลากหลาย ตอบสนองวัตถุประสงค์ในการสอนได้อย่างครอบคลุม และมีความสมดุล

Stewing และ Nordberg (1995) ได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการสอนโดยใช้แบบเรียน (Text - based) และการสอนโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน (Literature - based) ไว้ดังนี้

การสอนโดยใช้แบบเรียนเป็นฐาน (Text - based)	การสอนโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน (Literature - based)
(1) เรียงลำดับเนื้อหาเป็นขั้นตอน เริ่มพัฒนาความยากขึ้นตามลำดับ	(1) การจัดลำดับเนื้อหาขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็ก
(2) ใช้แบบเรียนเป็นโครงสร้างหลักของโปรแกรม	(2) ใช้แบบเรียนเป็นแหล่งอ้างอิงสำหรับครูและนักเรียนที่จะค้นคว้าเมื่อต้องการ

การสอนโดยใช้แบบเรียนเป็นฐาน (Text - based)	การสอนโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน (Literature - based)
(3) มีการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนไว้ล่วงหน้าก่อนทำการสอน	(3) ปลดปล่อยให้เนื้อหาที่จะเรียนเป็นไปตามความสนใจและระดับความสามารถของเด็ก
(4) สอนทักษะต่าง ๆ ให้แก่เด็กทั้งกลุ่มเหมือนกัน	(4) ค้นหาและระบุว่าเด็กคนใดต้องได้รับการสอนทักษะใด
(5) ใช้แบบทดสอบที่จัดพิมพ์จำหน่ายในการประเมินและรายงานผลความก้าวหน้าของเด็ก	(5) ใช้แบบประเมินอย่างไม่เป็นทางการที่ครูสร้างขึ้นหลาย ๆ อย่าง เพื่อบันทึกและรายงานความก้าวหน้าของเด็ก

เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน Fisher และ Terry (1990) ได้กล่าวถึงเป้าหมายในการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการอ่านเขียนสำหรับเด็กเริ่มเรียนไว้ดังนี้

- 1) เพื่อพัฒนาให้เด็กเข้าใจลักษณะการอ่าน ภาษาที่ใช้ในการสอนความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการรู้หนังสือ รูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งทำให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) เพื่อพัฒนาความตระหนักและเข้าใจของเด็กเกี่ยวกับภาพและตัวหนังสือ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานในการอ่านและการเขียน
- 3) เพื่อพัฒนาให้สามารถสังเกต บันทึกและเขียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจในวิถีคิดและประสบการณ์ และสามารถถ่ายทอดออกมาในรูปของตัวหนังสือได้
- 4) เพื่อพัฒนาให้รู้เกี่ยวกับเรื่องและลักษณะการบรรยาย ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเข้าใจตัวหนังสือเชิงบรรยาย
- 5) เพื่อพัฒนาเจตคติทางบวกในการเริ่มอ่านและเขียน โดยผ่านการอ่านหนังสือหรือเรื่องราวร่วมกัน

Nicoll และ Roberts (1993) กล่าวถึงการจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานสามารถพัฒนาทักษะทางภาษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) เพื่อพัฒนาความตระหนักในความหมายของวรรณกรรม ได้แก่ ตัวหนังสือ ผู้เขียน ผู้วาดภาพประกอบ ตัวละคร แก่นเรื่อง เป็นต้น กิจกรรมที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ทางภาษาคือการตอบสนองต่อวรรณกรรม หลังจากอ่านวรรณกรรมแล้ว เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรมออกมาในรูปของศิลปะ หัตถกรรมหรือการละคร

2) เพื่อพัฒนาความตระหนักในภาษาของวรรณกรรม กิจกรรมที่ใช้คือ การให้เด็กได้สัมผัสรูปแบบของภาษาที่ผู้เขียนแต่งขึ้น เรื่องของตัวละคร , แก่นเรื่อง , โครงเรื่อง โดยศึกษาว่าเกิดขึ้นอย่างไร และมีสิ่งใดเกี่ยวข้องบ้าง ซึ่งในการจัดประสบการณ์ทางภาษาไม่ได้มุ่งให้เด็กสามารถวิเคราะห์ภาษา แต่มุ่งให้เด็กได้อ่านและพูดคุยเกี่ยวกับวรรณกรรมเท่านั้น

3) เพื่อพัฒนากลวิธีในการอ่าน การอ่านเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เป็นกระบวนการคิดผ่านภาษาเขียน ด้วยเหตุที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสมองของเด็ก เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น จึงค่อนข้างเป็นปัญหาสำหรับครูซึ่งต้องฝึกกระบวนการอ่านและวัดพัฒนาการด้านการอ่านของเด็ก ดังนั้นจึงต้องหาวิธีที่สามารถมองเห็นหรือวัดได้ ได้แก่ สิ่งที่เด็กแสดงออกสะท้อนถึงสิ่งที่ได้อ่านไปแล้วทั้งในรูปของการพูดหรือการเขียน

4) เพื่อพัฒนาค่านิยมและส่งเสริมให้เด็กได้มีประสบการณ์ในชีวิตที่กว้างขวาง และหลากหลาย วรรณกรรมคือประสบการณ์ของมนุษย์ ผู้แต่งใส่ค่านิยมลงในงานเขียนของตน เด็กได้มีโอกาสสัมผัสกับตัวละครและเหตุการณ์ที่อาจไม่สามารถพบได้ในชีวิตจริง วรรณกรรมจะเป็นตัวจุดประกายให้เด็กได้พูดและอภิปรายร่วมกัน

ประเภทของกิจกรรม

Nicoll และ Roberts (1993) ได้แบ่งกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้นำวรรณกรรมที่ได้ฟังมาแสดงออก เพื่อตอบสนองต่อวรรณกรรมตามความสนใจของตนเอง ได้ดังนี้

1. กิจกรรมการอ่านวรรณกรรม (Read activities)

1.1 กิจกรรมฟังครูอ่านวรรณกรรม (Read aloud)

Fisher และ Terry (1990) ได้ให้เหตุผลในการอ่านวรรณกรรม ให้เด็กฟังดังนี้

1) เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของเรื่องราวต่าง ๆ ทำให้ได้ประสบการณ์ที่หลากหลายเกี่ยวกับโครงสร้างของการเขียนเพื่อนำไปใช้ในงานเขียนของตนเอง

2) เพื่อให้รู้คำศัพท์และโครงสร้างของภาษา เด็กจะได้เรียนรู้คำศัพท์ที่ไม่เคยฟังมาก่อน หรือฟังแต่ไม่มีความหมายจากเรื่อง เนื่องจากคำศัพท์ดังกล่าวอยู่ในบริบทที่มีความหมายในเรื่อง และเด็กยังได้เรียนรู้โครงสร้างของไวยากรณ์ด้วย

3) เพื่อให้ได้เรียนรู้รูปแบบ แบบแผนของการเขียน การได้ฟังเรื่องราว บทกวีและงานเขียนที่ดี ๆ ทำให้เด็กได้เห็นลักษณะของภาษาเขียน ซึ่งมีความแตกต่างจากภาษาพูด

4) เพื่อให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับเวลาและสถานที่อื่น ๆ เด็กสามารถจินตนาการเกี่ยวกับสถานที่ที่ตนไม่เคยเห็นได้จากเรื่องที่อ่าน และเด็กยังสามารถเข้าไปสัมผัสได้ทั้งอดีตและปัจจุบัน

5) เพื่อกระตุ้นให้อ่านและเขียนสำหรับเด็กเล็ก การอ่านให้เด็กฟังจะกระตุ้นให้นักเรียนอ่าน สำหรับเด็กโตทำให้เป็นนักอ่านที่คล่องแคล่ว การอ่านเป็นงานที่ยาก แต่การฟังเรื่องที่ดีจะช่วยให้เกิดความพยายามในการอ่านต่อไป

Brown และ Everett (1990) ได้ให้คำแนะนำเพื่อช่วยให้อ่านวรรณกรรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นดังนี้

1) เลือกหนังสือที่เด็กสนใจ สอดคล้องกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของเด็ก
2) ทำช่วงการอ่านให้เป็นช่วงที่พิเศษ เต็มไปด้วยความรักความอบอุ่น ให้เด็กได้อยู่ใกล้ชิดกับครู

3) เริ่มต้นอ่านโดยให้เห็นลักษณะของหนังสือและภาพประกอบ ให้เด็กตระหนักว่ามีคนเขียนเรื่องและอาจมีคนอื่นเป็นผู้วาดภาพประกอบ

4) ให้เด็กได้เห็นภาพในหนังสือ โดยถือหนังสือให้เด็กเห็นขณะที่อ่าน ควรถือหนังสือด้วยมือขวา หางลำตัว แสดงให้เด็กเห็นได้ทั่วถึงเปิดหน้าต่อไปด้วยมือซ้ายและให้แน่ใจว่าเด็กเห็นภาพทุกหน้า

5) ทำให้ดีที่สุดในขณะที่อ่านให้เด็กฟัง ทั้งอิริยาบถของครู น้ำเสียงที่เปลี่ยนแปลงตามตัวละครให้มีความตื่นเต็น่าติดตาม ระวังอยู่เสมอว่าเด็กจะสร้างจินตนาการจากการอ่านเรื่องของคุณ

6) หาโอกาสอ่านกับเด็กเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพราะเป็นโอกาสให้เด็กได้ใกล้ชิดกับครู และใช้การอ่านนี้สร้างความสัมพันธ์ให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

Coody (1997) ได้เสนอเทคนิคในการทำช่วงเวลาการจัดกิจกรรมการอ่านให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้

1) จัดช่วงกิจกรรมการอ่านเป็นประจำ เด็กควรได้รับประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับวรรณกรรม ในช่วงกิจกรรมการอ่านควรมีทั้งการอ่านวรรณกรรมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม

2) เลือกหนังสือที่เด็กชื่นชอบและสนใจ ควรสังเกตความสนใจของเด็กเพื่อเลือกหนังสือให้เหมาะสมกับความสนใจของนักเรียน

3) เลือกหนังสือที่ครูชอบและสนใจเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการอ่านให้แก่เด็ก

4) เตรียมตัวก่อนอ่านให้เด็กฟัง ครูจำเป็นต้องอ่านเรื่องนั้นก่อนอ่านให้เด็กฟัง เพราะขณะที่อ่านบางครั้งครูต้องสบตาเด็กด้วย

5) สร้างบรรยากาศที่ดีในการอ่าน ควรจัดพื้นที่ให้นักเรียนได้นั่งฟังอย่างใกล้ชิด เช่น การนั่งเป็นรูปครึ่งวงกลม ครูนั่งบนเก้าอี้เดี่ยว ๆ และถือหนังสือให้เด็กได้เห็นในระดับสายตา

6) อ่านด้วยความรู้สึกและอารมณ์ ควรใส่อารมณ์และความรู้สึกอย่างตัวละคร แต่ไม่ควรมีมากเกินไปเพราะทำให้เด็กสนใจผู้อ่านมากกว่าเนื้อเรื่อง

7) พูดคุยเกี่ยวกับคำที่เด็กคุ้นเคย หรืออาจใช้วิธีเขียนคำศัพท์ใหม่บนกระดาน

8) สอนให้เด็กรู้จักส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ ควรหาเวลาช่วงสั้น ๆ ในช่วงการอ่านเรื่องให้เด็กได้เห็นส่วนหลัก ๆ ของหนังสือ เช่น ปกหน้า ปกหลัง กระดาษรองปก

9) จัดให้มีช่วงเวลาตอบสนองเกี่ยวกับเรื่องหลังการอ่าน ครูไม่จำเป็นต้องจัดให้มีการพูดคุยเกี่ยวกับหนังสือในรายละเอียดทุก ๆ เรื่อง เด็กมักต้องการพูดคุยเกี่ยวกับหนังสือที่ตนชื่นชอบ ซึ่งหนังสือที่ดีควรจะกระตุ้นให้เด็กสร้างสรรค์กิจกรรม เช่น การเขียนตำราอาหาร การเขียนสร้างสรรค์และการแสดง

1.2 กิจกรรมการอ่านอิสระ (Independent reading)

Stewing และ Simpson (1995) กล่าวว่า การอ่านอิสระเป็นรูปแบบการอ่านที่ควรได้รับการพัฒนา ทั้งนี้เพราะเป็นช่วงเวลา que เด็กได้มีโอกาสเลือกหนังสือที่ตนเองต้องการและอ่านอย่างอิสระ

2. การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง (Reading responses activities)

Nicoll และ Roberts (1993) ได้แบ่งรูปแบบของกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้ทำกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้นำวรรณกรรมที่ได้ฟังมาแสดงออกและตอบสนองต่อวรรณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตามความสนใจ ดังนี้

2.1 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเขียน (Activities involving writing) ได้แก่

- การเขียนที่ตอบสนองต่อวรรณกรรมที่อ่าน
- การเขียนที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน
- การเขียนกิจกรรมที่ครูออกแบบเพื่อพัฒนายุทธวิธีการอ่าน
- การเขียนเกี่ยวกับการค้นพบวรรณกรรม

2.2 การเขียนเกี่ยวกับการแสดงความรู้สึก (Expretation) ได้แก่

- การละคร
- งานศิลปะ

โดยสรุป การจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน มีหลักการที่สำคัญคือการนำวรรณกรรมเด็กมาเป็นแม่แบบทางภาษาให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางภาษาในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยผ่านการจัดกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก คือ 1) กิจกรรมการอ่านวรรณกรรม เพื่อให้เด็กได้เห็นแบบอย่างทางภาษาจากการฟังวรรณกรรม 2) การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม เพื่อให้เด็กทบทวนเรื่องราวและสะท้อนความคิด ความรู้สึกในรูปแบบของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเขียน การแสดงละคร และงานศิลปะต่าง ๆ

4. ทฤษฎีการสอนอ่าน

4.1 ความหมายและความสำคัญของการอ่าน

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีความหมายของการอ่านไว้มากมาย ดังนี้
 ประพรีร์ อุ่นจิตติ (2530) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านคือกระบวนการแปลความจากสัญลักษณ์หรือตัวอักษรที่ชี้แทนคำพูด ให้ได้ความหมายอย่างสมบูรณ์ ซึ่งประสบการณ์เดิมของผู้อ่านจะมีส่วนสำคัญในการช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์หรือตัวอักษรที่อ่านแล้วนำเอาความหมายไปใช้ได้ถูกต้อง

ชัยบุญ ไครบุตร (2535) กล่าวว่า การอ่านหมายถึง กระบวนการทางสมองในการแปลสัญลักษณ์ ถอดความหมายระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน เพื่อให้เข้าใจความคิดของผู้เขียน ซึ่งต้องอาศัยทักษะการวิเคราะห์คำ ถอดความ ตีความ ขยายความ โดยผ่านกระบวนการคิด หัวใจสำคัญของการอ่าน คือ การเข้าใจความหมายจากสิ่งที่อ่านและการพิจารณาเลือกความหมายที่ดีที่สุดไปใช้ประโยชน์

Bush และ Huebner (1991) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า การอ่านเป็น กระบวนการคิด การที่ผู้อ่านออกเสียงหรือตัวอักษรออกมาโดยที่ไม่เข้าใจความหมายของสัญลักษณ์หรือตัวอักษรเหล่านั้น ยังไม่ถือว่าเป็นการอ่านที่แท้จริง เพียงแต่เป็นการฝึกฝนทักษะหนึ่งในจำนวนหลายทักษะเท่านั้น

Waleutt และคณะ (อ้างถึงใน ปิยลักษณ์ พฤกษ์วัน, 2541) กล่าวว่า การอ่านจะต้องประกอบไปด้วยความหมาย 3 ประการรวมกัน จะขาดความหมายใดความหมายหนึ่งมิได้ คือ

- 1) การอ่าน คือ การถ่ายทอดตัวหนังสือและตัวอักษรเป็นเสียง
- 2) การอ่าน คือ การเข้าใจความหมายของภาษาที่เป็นตัวอักษร
- 3) การอ่าน คือ การใช้ความคิดเพื่อทำความเข้าใจกับความหมายของผู้เขียน

ความหมายของการอ่านดังที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการทางสมองที่ซับซ้อน ต้องใช้สายตาสัมผัสตัวอักษรหรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อให้รับรู้และเข้าใจความหมายของคำหรือสัญลักษณ์ โดยแปลออกมาเป็นความหมายที่ใช้สื่อความคิดและความรู้ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านให้เข้าใจตรงกัน และผู้อ่านสามารถพิจารณาเลือกความหมายที่ดีที่สุดนั้นไปใช้ประโยชน์ ซึ่งในการอ่านผู้อ่านจะต้องอาศัยทักษะการวิเคราะห์คำ ถอดความ ตีความ ขยายความ และการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับสิ่งที่อ่าน ซึ่งจะทำให้การอ่านมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วรรณิ โสมประยูร (2539) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่ามีความสำคัญต่อคนทุกเพศทุกวัยและทุกสาขาอาชีพซึ่งสรุปได้ดังนี้

- 1) การอ่านเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการศึกษาเล่าเรียนทุกระดับ ผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยทักษะการอ่าน ทำความเข้าใจของเนื้อหาสาระต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองได้รับความรู้และประสบการณ์ตามที่ต้องการ
- 2) ในชีวิตประจำวันโดยทั่วไป คนเราต้องอาศัยการอ่านติดต่อสื่อสาร เพื่อทำความเข้าใจกับบุคคลอื่นร่วมไปกับทักษะการฟัง การพูด และการเขียน ทั้งในด้านการปฏิบัติงานตัว และการประกอบอาชีพการงานต่าง ๆ ในสังคม
- 3) การอ่านช่วยให้คนนำความรู้และประสบการณ์ จากสิ่งที่อ่านไปปรับปรุงและพัฒนาอาชีพหรือธุรกิจการงานที่ตัวเองกระทำอยู่ให้เจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จได้ในที่สุด
- 4) การอ่านสามารถสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลในด้านต่าง ๆ ได้อย่างดี เช่น ช่วยให้มีมั่นคงปลอดภัย ช่วยให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ ช่วยให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ช่วยให้มีเกียรติยศและชื่อเสียง ฯลฯ
- 5) การอ่านทั้งหลายจะช่วยให้บุคคลได้ขยายความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นอย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง ทำให้เป็นผู้รอบรู้เกิดความมั่นใจในการพูดปราศรัย การบรรยายหรือการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ นับว่าเป็นการเพิ่มบุคลิกภาพและความน่าเชื่อถือให้แก่ตนเอง
- 6) การอ่านหนังสือหรือสิ่งพิมพ์หลายชนิดนับว่าเป็นกิจกรรมนันทนาการที่น่าสนใจมาก เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร นวนิยาย การ์ตูน ฯลฯ เป็นการช่วยให้บุคคลรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนานได้เป็นอย่างดี
- 7) การอ่านเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีต เช่น ตีลาจารึก ประวัติศาสตร์ เอกสารสำคัญ หรือวรรณคดี ฯลฯ จะช่วยให้อนุชนรู้จักอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยเอาไว้ และสามารถพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้

4.2 พัฒนาการด้านการอ่านของเด็กอนุบาล

นักวิชาการและนักการศึกษา ได้กล่าวถึงพัฒนาการด้านการอ่านของเด็กอนุบาลดังนี้
Brian (1992) ได้กล่าวถึงขั้นของพัฒนาการด้านการอ่าน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนการอ่าน (Pre-reading)

ขั้นนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการที่เด็กเรียนรู้ที่จะอ่าน ซึ่งแบ่งออกเป็น

2 ช่วง คือ

1) ก่อนการอ่าน (Early emergent) ในขั้นนี้เด็กเรียนรู้การอ่าน โดยใช้หนังสือเป็นแนวทางในการอ่านตามระดับความสามารถ โดยจำเรื่องราว รูปภาพในแต่ละบท การเปิดหนังสือจากซ้ายไปขวา

2) การแรกเริ่มการอ่าน (Emergent reading) ในขั้นนี้เด็กเริ่มเรียนรู้ในการแยกแยะ เด็ก ๆ ได้ยินเรื่องราว โคลงกลอน และร้องเพลง เด็กเริ่มเรียนรู้ในการอ่านและตอบสนองต่อเรื่องราวในหนังสือ

ขั้นที่ 2 ขั้นการเริ่มอ่าน (Early reading)

เด็ก ๆ ในขั้นนี้เริ่มเรียนการอ่าน ต้องมีสื่อและหนังสือหลากหลาย ในการสนับสนุนทักษะการอ่านอย่างเป็นระบบ เด็กเรียนรู้เรื่องราวในหนังสือและเรื่องราวที่ต้องใช้เป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน เรียนรู้และเข้าใจถ้อยคำที่เป็นประโยคเป็นประเด็นสำคัญหรือเรื่องที่สำคัญ สามารถโยงภาพเข้ากับคำหรือตัวหนังสือ และเริ่มใส่ใจกับการออกเสียงตามคำ

ขั้นที่ 3 ขั้นการอ่าน (Fluency reading)

เด็กในขั้นนี้จะเริ่มเรียนอ่านและเพิ่มพูนคำศัพท์ เด็กต้องการเวลาในการที่จะอ่านอย่างมีอิสระ การฝึกหัดและการจัดระบบด้วยตนเอง เด็กอาจจะไม่มั่นใจ แต่พยายามที่จะจำคำ การสังเกตและใช้ตัวบ่งชี้ เช่น ในการอ่านออกเสียงจะเริ่มปรับปรุงในการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การพัฒนาทักษะทางภาษาและผลสำเร็จของเด็กจะขึ้นอยู่กับพัฒนาการขั้นที่ 1 เป็นสำคัญ

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2537) ได้แบ่งลำดับขั้นพัฒนาการทางการอ่าน เป็น 6 ขั้น ไว้ดังนี้

1) ขั้นก่อนเริ่มอ่าน ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่ทารกจนกระทั่งถึงวัยก่อนเข้าโรงเรียน อนุบาลเป็นช่วงเวลาที่เด็กจะได้เตรียมตัวเพื่อรับกับพัฒนาการในขั้นต่อไป เตรียมตัวเพื่อรับกับความสับสนและความยุ่งยากในการรับรู้สภาพแวดล้อมทางภาษาที่เด็กจะได้พบเห็น เด็กจะเลียนแบบถ้อยคำจากผู้ใหญ่ การจับหนังสือมักจะกลับทิศทาง จะดูความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาพกับคำ ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้คำใหม่ ๆ และเป็นทางที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาที่ดี

2) ชั้นเริ่มต้นอ่าน ชั้นนี้จะเริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนกระทั่งชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เด็กจะคุ้นเคยกับคำง่าย ๆ รอบตัว และพูดประโยคสั้น ๆ เด็กบางคนมีความพร้อมเมื่ออยู่ชั้นอนุบาล แต่เด็กบางคนอาจมีความพร้อมเมื่ออยู่ชั้นประถมศึกษาตอนต้นหรือตอนปลาย อย่างไรก็ตามเด็กควรได้รับการสอนอ่านอย่างเป็นทางการเมื่ออายุ 5 ปีขึ้นไป โดยให้เด็กรู้จักคำและความหมาย เริ่มจากใช้ภาพเป็นสื่อ เขียนคำอธิบายใต้ภาพสั้น ๆ ซึ่งคำเหล่านี้ควรเป็นคำที่ใกล้ตัวเด็ก เมื่อเด็กได้พบคำและภาพบ่อย ๆ ก็จะคุ้นเคยและจดจำได้เร็ว

3) ชั้นเริ่มต้นอ่านอย่างอิสระ ชั้นนี้เริ่มตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ครูจะต้องพิจารณาและตัดสินใจว่าเด็กคนใดมีความพร้อมสมควรที่จะอ่านอย่างอิสระหรืออ่านได้ด้วยตนเองหรือไม่นั้น พิจารณาจากจำนวนคำที่เด็กรู้จักว่ามีมากพอและรู้จักโครงสร้างของประโยคดี

4) ชั้นถ่ายโยงความรู้ ชั้นนี้เริ่มตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 2 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เด็กจะพบหนังสือประเภทต่าง ๆ ที่มีเนื้อเรื่องแตกต่างจากหนังสือแบบเรียน เด็กต้องการคำแนะนำจากครูในการเลือกหนังสือให้เหมาะสมกับวัย การอ่านในใจจะเริ่มต้นในระดับนี้

5) ชั้นวุฒิภาวะระดับกลาง เริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เด็กจะมีทักษะในการอ่านมากขึ้น ครูควรเริ่มสอนการอ่านแบบวิจารณ์ญาณ

6) ชั้นวุฒิภาวะระดับสูง เริ่มตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป เด็กจะมีความสนใจ ทักสนใจเข้ามาเกี่ยวข้องในการอ่านด้วย

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางด้านการอ่านของเด็กปฐมวัยจะดำเนินไปอย่างเป็นขั้นตอนตามหลักพัฒนาการ โดยเด็กในระดับอนุบาลจะเริ่มรู้จักคำง่าย ๆ จดจำชื่อสิ่งของต่าง ๆ ได้ สนใจเกี่ยวกับหนังสือ สามารถอ่านหนังสือภาพง่าย ๆ ได้ และเริ่มสนใจเกี่ยวกับตัวหนังสือ สำหรับวิธีการอ่านของเด็กอนุบาล เด็กจะเริ่มต้นจากการเลียนแบบคำจากผู้ใหญ่ จำคำหรือข้อความจากภาพ และคาดเดาเนื้อหาจากประสบการณ์เดิม ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาการด้านการอ่านให้แก่เด็กอนุบาล ควรเลือกหนังสือที่มีข้อความสัมพันธ์กับภาพ และเป็นเรื่องราวที่ใกล้ตัวเด็ก จึงจะช่วยให้เด็กเกิดความคุ้นเคยและจดจำได้เร็ว

4.3 ลักษณะของกระบวนการอ่าน

ก้อ สวัสดิ์พานิชย์ (2509) ได้วิเคราะห์กระบวนการอ่านจากศาสตราจารย์ผู้หนึ่งในมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ที่กล่าวว่า กระบวนการอ่าน คือ การมองดูตัวอักษรให้ชัดเจน → การเข้าใจความหมายของคำ → เลือกเอาความหมายที่ดีที่สุด → ใช้ความหมายให้เป็นประโยชน์ มาเป็นลักษณะกระบวนการอ่านที่มีขั้นตอน ดังนี้

- 1) สัมผัสโดยใช้สายตาจ้องดูหนังสือ
- 2) รับรู้ผ่านทางรูปร่างลักษณะคำเมื่อได้สัมผัสแล้ว
- 3) เข้าใจความหมายโดยเข้าใจคำที่ได้พูด
- 4) ใช้ความหมายที่ได้มาซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของการอ่าน

Clay (1985) ได้กล่าวถึงกระบวนการด้านการอ่านว่า เด็กจำเป็นต้องเข้าใจเรื่องราว โดยใช้ความรู้และประสบการณ์เดิม เข้าใจความหมายของคำ รู้จักตัวหนังสือ รวมเรียกว่า ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตัวหนังสือและหนังสือ แบ่งองค์ประกอบออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

- 1) ความรู้เกี่ยวกับการใช้หนังสือ
  - 1.1) การอ่านจากซ้ายไปขวา
  - 1.2) การหาหน้าแรกและหน้าสุดท้ายของหนังสือ
  - 1.3) การอ่านกวาดสายตา อ่านข้อความจากซ้ายไปขวาและการกวาดสายตากลับมาทางซ้าย
  - 1.4) การหาตอนต้นและจบเรื่อง
- 2) ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษร
  - 2.1) การรู้จักคำ
  - 2.2) การรับรู้ทิศทางของคำ
  - 2.3) การรู้จักรูปอักษร
  - 2.4) การรู้จักชื่ออักษรบางตัว
  - 2.5) การจำตัวอักษรตัวแรกและตัวท้ายของคำ
- 3) เครื่องหมายวรรคตอน
  - 3.1) การรู้ความหมายกับน้ำเสียงที่ใช้กับข้อความที่มีเครื่องหมายคำถาม
  - 3.2) การรู้ความหมายกับน้ำเสียงที่ใช้กับข้อความที่มีเครื่องหมายคำพูด
  - 3.3) การรับรู้ความหมายกับน้ำเสียงที่ใช้กับข้อความที่มีเครื่องหมาย

อัคเจอร์รี่

- 4) ความรู้เกี่ยวกับการใช้สิ่งชี้แนะ การคาดคะเนและตรวจสอบความถูกต้องในสิ่งที่อ่านด้วยตนเองโดยใช้ภาพ ประสบการณ์เดิม โครงสร้างของประโยคและบริบทในการคาดเดา โดยสรุป ลักษณะของกระบวนการอ่านเริ่มต้นจากกระบวนการทางร่างกาย กล่าวคือ ร่างกายจะตอบสนองต่อสัญลักษณ์ที่สายตามองเห็น แล้วส่งต่อไปยังสมอง ซึ่งสมองจะตีความหรือแปลความหมายในทันที สำหรับกระบวนการอ่านของเด็กจะเริ่มต้นด้วยการแปลจากตัวอักษรหรือคำเป็นเสียงก่อน แล้วเสียงที่อ่านจะไปกระตุ้นให้เกิดภาพและความหมายขึ้นภายในใจ ดังนั้น

การเตรียมความพร้อมทางการอ่านของเด็กก็ต้องสอนให้เด็กออกเสียงคำที่จะอ่านก่อน เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำจนกระทั่งสามารถใช้ความหมายนั้นให้เป็นประโยชน์ได้

4.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนอ่าน

ประเทิน มหาจันทร์ (2530) ได้รวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนอ่านซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) ทฤษฎีของ Hebb พบว่า การอ่านเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสรีระ กล่าวคือ ในขณะที่มีการเรียนรู้นั้นจะเกิดกระบวนการรวมเซลล์และเกิดภาคสัมพันธ์ขึ้น

2) ทฤษฎีเคมีของ Smith พบว่า การอ่านของมนุษย์จะถูกควบคุมโดยการส่งผ่านแรงขับทาง synap ในระบบประสาท การส่งผ่านจะถูกขัดขวางถ้าหากร่างกายถูกกระทบกระเทือนโดยการขาดความสมดุลทางเคมี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้คำต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลได้เห็นวัตถุหรือสิ่งของซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคำนั้น ๆ

3) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget สามารถนำไปใช้กับเรื่องความพร้อมในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่ง Piaget ได้กล่าวถึงวุฒิภาวะของพัฒนาการเป็น 4 ชั้น ดังนี้

ระยะ Sensorimotor period (ตั้งแต่เกิดจนถึง 2 ขวบ) ระยะเวลาเป็นระยะที่เด็กจดจำสิ่งของต่าง ๆ โดยจับต้อง

ระยะ Preoperational thought period (ตั้งแต่ 2 - 4 ขวบ) ระยะเวลาเป็นระยะที่การจำแนกขึ้นอยู่กับด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว และระยะ Intuitive phase (4 - 7 ปี) เป็นระยะที่การคิดเป็นไปโดยการหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

ระยะ Concrete operation period (ตั้งแต่ 7 - 11 ปี) ระยะเวลาเป็นระยะที่การคิดอย่างมีเหตุผลเกิดขึ้น

ระยะ Formal operation period (ตั้งแต่ 11 - 15 ปี) ระยะเวลาเป็นระยะที่การคิดอย่างนามธรรมและการสร้างความคิดรวบยอดเกิดขึ้นอย่างมั่นคง

ทฤษฎีของ Piaget เกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก สามารถนำมาเป็นหลักในการสอนอ่านได้เป็นอย่างดี โดยที่ในระยะแรก ๆ ของพัฒนาการเด็กจะคิดได้โดยอาศัยรูปธรรมเป็นสำคัญ ดังนั้นในระยะแรก ๆ ของการสอนอ่าน จึงจำเป็นต้องใช้รูปธรรมเป็นอันมาก ซึ่งในการสอนอ่านโดยอาศัยหลักพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget อาจจำแนกตามลำดับขั้นการสอนได้เป็น 3 ชั้น คือ การอ่านเพื่อเข้าใจความหมายของคำโดยวิธีรูปธรรมและนามธรรม การอ่านอย่างอนุমান และการอ่านเพื่อประเมิน

4) ทฤษฎีสติปัญญาของ Guilford ได้อธิบายเรื่องของสติปัญญาว่า ประกอบด้วยระบบของปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ปฏิบัติการทางด้านความรู้ ความจำ ความคิดอย่างจำแนก ความคิดอย่างรวม และการประเมิน

5) ทฤษฎีการเรียนรู้ พบว่า การอ่านเป็นกระบวนการในการแปลความหมาย จากสัญลักษณ์โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้อ่านเป็นฐาน ดังนั้นความหมายจากเรื่องที่อ่าน จึงมีได้ขึ้นอยู่กับตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ที่อ่าน แต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้อ่านเป็นสำคัญ

Taylor (1992) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ว่า ในการสอนอ่านนั้น ครูควรวางเงื่อนไขอย่างหนึ่ง คือ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เช่น ถ้าจะสอนให้เด็กอ่านคำว่า "นก" ครูควรวางรูปนกและมีบัตรคำว่า "นก" มาให้เด็กดูพร้อมกับออกเสียง "นก" ไปด้วย ทำอย่างนี้หลาย ๆ ครั้ง เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคำว่า "นก" ว่ามีรูปร่าง เสียง และตัวอักษรเช่นไร

นอกจากนี้ Carroll (1964) กล่าวถึงการอ่านว่ามีหลักสำคัญที่ควรยึด 3 ประการ คือ

1) การเสริมแรง เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยในการวางเงื่อนไขให้การเรียนการสอน มีความมั่นคง ในการสอนนั้นลำพังแต่การฝึกอ่านเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เด็ก อ่านหรือจำคำได้ ต้องอาศัยการเสริมแรงเข้าช่วย และครูควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ในการใช้การเสริมแรงด้วย

2) การหยั่งเห็น เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยฉับพลันของเด็ก แต่เกิดจากการลองผิดลองถูกมาหลายครั้ง เช่น เด็กเห็นคำว่า "กิน" มาก่อนแล้ว มาพบคำว่า "บิน" เด็กก็จะอ่านว่า "กิน" แต่เมื่อได้รับการสอนหรือได้ลองสะกดดูเป็นประสบการณ์แก่เด็ก เด็กก็จะอ่านคำว่า "บิน" ได้ถูกต้อง

3) ทฤษฎีพัฒนาการของ Piaget ที่กล่าวว่า ความรู้คือประสบการณ์ที่ได้รับ การสะสมมาแล้วในอดีต กล่าวคือ เมื่อเด็กมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอก แล้วได้ผลลัพธ์ ออกมาก็จะเก็บสะสมไว้ในตัว เมื่อเด็กพบเหตุการณ์เช่นเดิมอีก ก็จะคาดหวังทันทีว่าผลลัพธ์ควรจะ ออกมาเหมือนที่เคยเป็นมาแล้ว เด็กจะค่อย ๆ ประสมประสานความรู้ใหม่กับความรู้เก่าเข้าด้วยกัน เป็นประสบการณ์ที่จะก่อให้เกิดความคิดต่าง ๆ ไปใช้ในการทำปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เด็กพบ ครั้งต่อไป

โดยสรุป ทฤษฎีเกี่ยวกับการอ่านมีหลากหลายวิธี แต่ละทฤษฎีมีจุดเน้นที่ต่าง กันไปขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละทฤษฎี แต่หลักการสำคัญของแต่ละทฤษฎีนั้นต้องอาศัย พัฒนาการทางด้านสติปัญญาเป็นสำคัญ ซึ่งการอ่านของเด็กปฐมวัยขึ้นอยู่กับความรู้และ ประสบการณ์เดิมที่เด็กได้รับ

4.5 ระดับความเข้าใจในการอ่าน

ระดับความเข้าใจในการอ่านเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่ควรคำนึงถึงในการอ่าน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านให้ดีขึ้น

Harris และ Sipay (1979) กล่าวว่าระดับความเข้าใจในการอ่าน มี 4 ระดับ คือ

- 1) ระดับความเข้าใจตามตัวอักษร (Literal comprehension) เป็นความเข้าใจระดับต้นที่ผู้อ่านเข้าใจตามตัวอักษรว่าผู้เขียนเขียนอย่างไร เป็นเรื่องราวของการระลึกถึงรายละเอียด (Details) ใจความสำคัญ (Main ideas) ลำดับเรื่อง (Sequences) การเปรียบเทียบ (Comparison) เหตุและผล (Cause-effect) และเข้าใจคุณลักษณะของตัวละครหรือของเรื่อง (Character traits)
- 2) ระดับความเข้าใจขอบข่ายที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่อง (Transference) สามารถโยงเหตุการณ์นั้นเข้ากับเหตุการณ์อื่น ๆ ได้
- 3) ระดับความเข้าใจที่ประเมินผลเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้ (Evaluation) เข้าใจเนื้อเรื่องแล้วประเมินผลเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้ว่าผู้เขียนมีเป้าหมายอย่างไร อารมณ์ของเรื่องเป็นอย่างไร เจตคติของผู้เขียนเป็นอย่างไร เป็นต้น
- 4) ระดับความเข้าใจที่จะทำให้เกิดทัศนคติ เกิดความซาบซึ้งเปลี่ยนความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด

วลัยลักษณ์ อาทิตยเที่ยง (2529) ได้เสนอว่า ผู้เรียนที่มีองค์ประกอบและพื้นฐานของความเข้าใจในการอ่านต่างกัน จะมีระดับความเข้าใจในการอ่านแตกต่างกันไปด้วยดังนี้

- 1) ระดับความเข้าใจตามตัวอักษร หมายถึง ความเข้าใจเรื่องที่อ่านตามตัวหนังสือที่เขียนไว้ เป็นระดับอ่านหนังสือออกแล้วรู้เรื่องว่าเป็นเรื่องอะไร เกี่ยวกับใคร ผู้อ่านระดับนี้ใช้ความจำเป็นส่วนใหญ่
- 2) ระดับความเข้าใจขั้นตีความ เป็นระดับความเข้าใจที่สูงกว่าความเข้าใจตามตัวอักษร ในระดับนี้ผู้อ่านต้องใช้ความสามารถมากขึ้น คือ ต้องใช้ประสบการณ์ของตนช่วยในการทำความเข้าใจโดยการสรุปความ ตีความ และแปลความจากเรื่องที่อ่าน
- 3) ระดับการประเมินผล ในระดับนี้ผู้อ่านต้องใช้ความสามารถทางสติปัญญาขั้นสูงสุด โดยอาศัยการอ่านระดับความเข้าใจตามตัวอักษร และตีความเป็นพื้นฐานแล้วใช้ประสบการณ์ ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า มาช่วยในการตัดสินใจ วินิจฉัยเรื่องราวที่อ่านว่าอะไรบ้างเป็นความจริง และอะไรบ้างที่เป็นจินตนาการ อะไรบ้างที่เป็นความคิดเห็น ตลอดจนประเมินผลความเชื่อถือได้ของเรื่องราวที่อ่านและประเมินผลในแง่ความคิดเห็นส่วนตัวว่า มีคุณค่ามีความเหมาะสมถูกต้องเป็นที่ยอมรับหรือไม่ในแง่ใด

4) ระดับความซาบซึ้ง ในระดับนี้ผู้อ่านจะต้องมีอารมณ์ตอบสนองตามเนื้อเรื่อง และภาษาของผู้เขียน ตลอดจนการสร้างภาพพจน์ และการแสดงออกทางอารมณ์จากเรื่องราว ที่อ่านได้

โดยสรุป ระดับความเข้าใจในการอ่านนั้นมีหลายระดับ เด็กที่มีพื้นฐานความสามารถ ในการอ่านที่ต่างกัน จะมีระดับความเข้าใจในการอ่านต่างกัน กิจกรรมหรือประสบการณ์ในการอ่าน มีความสำคัญที่จะช่วยให้เด็กได้มีความเข้าใจในการอ่านมากยิ่งขึ้น และมีระดับความเข้าใจใน การอ่านสูงขึ้น สำหรับเด็กอนุบาลควรปูพื้นฐานจากความเข้าใจในระดับต้นก่อน คือ การเข้าใจตาม ตัวอักษร โดยผ่านกิจกรรมหรือประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วจึงพัฒนาไปสู่การอ่านในระดับสูงต่อไป

4.6 ลักษณะการอ่านของเด็กอนุบาล

ทิสนา แชมมณี (2536) ได้กล่าวถึงการอ่านของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

- 1) อ่านโดยอาศัยการจำสิ่งที่ผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง หลังจากที่เด็กได้ฟังข้อความ หรือเรื่องราวที่ครูอ่านให้ฟัง เด็กจะทำทำอ่านโดยพูดคำที่จำได้
- 2) อ่านโดยอาศัยภาพ เด็กจะอ่านโดยอาศัยภาพในการเดาข้อความในขณะที่อ่าน เด็กจะดูภาพเป็นส่วนใหญ่ เด็กที่ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้ฟังพร้อมทั้งชี้ข้อความให้ดูไปด้วย อาจจะ สนใจดูหรือชี้ข้อความที่เขาประทับใจบ้างเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะถ้าข้อความนั้นสัมพันธ์กับภาพ
- 3) อ่านโดยการเดาเนื้อหา เด็กรู้ว่าเนื้อหาควรจะเป็นไปในทำนองใดและไม่เป็นไป ในทำนองใด หรืออะไรควรคู่กับอะไร เด็กจะทำทำอ่านโดยอาศัยความรู้เดิมในการอ่าน

Cochrane และคณะ (1984) ได้อธิบายถึงลักษณะการอ่านของเด็กปฐมวัยไว้ 5 ขั้น ดังนี้

- 1) ขั้นเกิดความสงสัย
เด็กจะเรียนรู้วัตถุประสงค์ของหนังสือต่าง ๆ โดยเริ่มคิดว่าหนังสือเหล่านั้น มีความสำคัญ จ้องมองที่หนังสือ หยิบจับหนังสือขึ้นมาถือไว้บ่อยครั้งซึ่งจะเป็นหนังสือที่เด็กชอบ
- 2) ขั้นเกิดแนวความคิด
เด็กจะพิจารณาตัวเองว่าเป็นผู้อ่าน โดยเริ่มเข้าไปผูกพันกับกิจกรรมการอ่าน อาจจะเสแสร้งอ่าน เด็กจะอ่านและเข้าใจความหมายของหนังสือจากรูปภาพต่าง ๆ หรือ ประสบการณ์เดิม ใช้ภาษาคล้าย ๆ หนังสือแม้ว่าจะไม่เข้าใจเนื้อเรื่อง
- 3) ขั้นเชื่อมต่อการเป็นผู้อ่าน
เด็กให้ความสำคัญกับตัวอักษรสามารถเลือกคำที่คุ้นเคย สังเกตคำต่าง ๆ อ่านเรื่องที่เขียนขึ้นเองได้ เด็กจะเชื่อว่าพยางค์แต่ละพยางค์ คือ คำหนึ่งคำ

4) ขั้นทะยานสู่การอ่าน

เด็กเริ่มใช้ระบบทั้ง 3 ระบบเข้าด้วยกัน อันได้แก่ เสียง ความหมาย และ โครงสร้างประโยค เด็กจะตื่นตัวกับการอ่าน เริ่มคุ้นเคยกับบริบทใส่ใจต่อตัวหนังสือที่อยู่รอบตัว และอ่านทุก ๆ อย่าง

5) ขั้นสามารถอ่านโดยไม่ต้องพึ่งพิง

เด็กสามารถอ่านหนังสือต่าง ๆ ที่ไม่เคยอ่านได้ สามารถให้ความหมายจาก ตัวหนังสือ จากประสบการณ์ และจากการชี้แนะของผู้ใหญ่ได้ สามารถเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ประสบการณ์ง่าย ๆ และมีโครงสร้างและเนื้อเรื่องง่าย ๆ เท่านั้น

โดยสรุป ในการเริ่มต้นเรียนรู้การอ่านของเด็กอนุบาลนั้น เด็กจะเริ่มเรียนรู้การอ่าน โดยใช้หนังสือ ซึ่งในการอ่านของเด็กนั้นเด็กจะอ่านและเข้าใจความหมายโดยอาศัยรูปภาพ และ คาดเดาเนื้อเรื่องโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์เดิม

จากที่กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เด็กในระดับอนุบาลเรียนรู้การอ่านโดยใช้ รูปภาพเป็นเครื่องชี้แนะในการอ่าน และจดจำเรื่องราวที่ผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง นอกจากนี้ Morrow (1993) ได้กล่าวว่า เด็กสามารถเรียนรู้การอ่านได้จากการคาดเดา ซึ่งการมีส่วนในการคาดเดา (Predicting) ทำให้เด็กเรียนรู้การอ่าน เนื่องจากการคาดเดาเหตุการณ์หรือสถานการณ์จากเรื่องใน หนังสือนิทาน ทำให้เด็กสามารถเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้นและยังเป็นการส่งเสริมการอ่านด้วย ตนเองอย่างอิสระของเด็กด้วย ทั้งนี้เพราะเรื่องราวในหนังสือนิทานประกอบด้วยภาพประกอบที่ สัมพันธ์กับคำบรรยาย บทสนทนา ฉาก แก่นเรื่อง และมีโครงเรื่องที่บรรยายเหตุการณ์และเรื่องราว ต่าง ๆ ซึ่งเด็กจะมีวิธีการในการคาดเดาเรื่องราวโดยเด็กจะคาดเดาเรื่องราวจากภาพที่เด็กได้เห็น

Leu และ Kinzer (1995) กล่าวถึง ขั้นตอนในการส่งเสริมการอ่านให้เด็ก ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) การคาดเดา (Predicting) ในขั้นนี้ควรมีการถามคำถามเด็กเมื่อเริ่มต้น อ่านเรื่อง ซึ่งคำถามที่ใช้ในการคาดเดาสถานการณ์ เช่น นิทานเรื่องนี้ น่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร ตัวละครเอกในเรื่องคือใคร เรื่องราวเกิดขึ้นที่ไหน เป็นต้น ในระหว่างที่มีการคาดเดาสถานการณ์ ควรส่งเสริมให้เด็กเห็นความแตกต่างของสิ่งที่เด็กคาดเดา

2) การอ่าน (Reading) ในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบสถานการณ์ที่เด็กได้คาดเดา

3) การทบทวน (Proving) ในขั้นนี้เด็กสามารถตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งที่เด็กได้คาดเดาไว้ โดยการถามคำถามและการอภิปรายร่วมกัน

Neuman และ Roskos (1993) กล่าวถึง การคาดเดาสถานการณ์จากหนังสือ นิทานว่า เป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมสำหรับเด็กในการอ่าน เนื่องจากความสามารถใน

การคาดเดาสถานการณ์ของเด็กจะพัฒนาไปสู่การใช้ภาษาที่มีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนาความสามารถในการคาดเดาสถานการณ์ได้ดังนี้

- 1) สร้างทัศนคติที่ดีและส่งเสริมให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการอ่าน
- 2) เลือกหนังสือที่มีรูปแบบการใช้ภาษาง่าย ๆ ไปสู่นั่งหนังสือที่มีโครงสร้าง

ที่ซับซ้อนขึ้น

3) ในขณะที่แนะนำหนังสือให้เด็กฟัง ให้เด็กได้เห็นภาพบนหน้าปก พร้อมทั้งถามคำถาม เช่น เด็ก ๆ คิดว่าหนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอะไร ซึ่งจากการถามคำถามเป็นการส่งเสริมให้เด็กคาดเดาเรื่องราวโดยใช้ภาพ

4) ในขณะที่อ่านหนังสือให้เด็กฟังควรมีการใช้เสียงและแสดงท่าทางประกอบ และให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการอ่านร่วมกันไปด้วย

นอกจากนี้ Hansen (1981) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการสร้างความเข้าใจในการอ่านให้แก่เด็กอนุบาลโดยอาศัยวิธีการคาดเดาสถานการณ์ไว้ดังนี้

- 1) ควรให้เด็กได้คาดเดาเหตุการณ์จากเรื่องในหนังสือก่อนที่จะมีการอ่านเรื่องราวในหนังสือให้เด็กฟัง
- 2) ควรมีการเขียนคำตอบหรือสิ่งที่เด็กคาดเดา
- 3) ควรมีการอภิปรายร่วมกันระหว่างครูและเด็กเกี่ยวกับคำตอบที่เด็กคาดเดา
- 4) ควรมีการถามคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน
- 5) ควรมีการถามคำถามทั้งคำถามปลายปิดเพื่อตรวจสอบความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อเรื่องในหนังสือ และควรใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้เด็กได้แปลความหมายจากเรื่องที่ฟัง รวมทั้งรู้จักแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้

4.7 การสอนอ่านสำหรับเด็กเริ่มเรียน

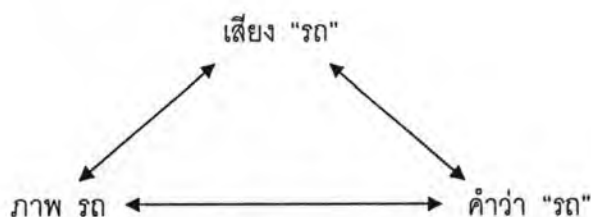
กิตยวดี บุญชื้อ (2520) ได้ให้ความเห็นว่า เมื่อเด็กเข้ามาเรียนในโรงเรียน ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดประสบการณ์ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างสนุกสนานและรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จโดยเฉพาะในด้านการอ่าน ซึ่งได้กล่าวถึงการสอนอ่านในระยะเริ่มต้นของเด็กว่า ในระยะขั้นเริ่มนี้เป็นขั้นที่เด็กเริ่มเข้ามาเรียนเป็นช่วงเวลาแห่งการเตรียมความพร้อมของเด็ก เป็นการเริ่มต้นประสบการณ์ใหม่ครูจะต้องทราบแนวในการฝึกความพร้อมให้เด็กก่อน เช่น ฝึกประสาทหูด้วยการจำแนกเสียง สังเกตที่มาและการเกิดของเสียง วิธีออกเสียง พยัญชนะ และสระ ฝึกประสาทตาด้วยการนัดจำแนกภาพที่ได้เห็น สังเกตรายละเอียดของภาพ ทิศทางระยะ ความเหมือนความแตกต่างของรูปอักษร ฝึกการออกเสียงในลักษณะต่าง ๆ เช่น เสียงสระ พยัญชนะ ทั้งพยัญชนะต้นและตัวสะกดหัดพูดคำควบล้ำ คำสัมผัสคล้องจอง ร้องเพลงในทำนอง

และจังหวัดต่าง ๆ ในชั้นเริ่มฝึกนี้ผู้ฝึกควรสังเกต และบันทึกพัฒนาการของเด็กไว้ด้วย เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมให้ถูกต้อง

ศาสตราจารย์บุญธนะ (2544) กล่าวถึงการสอนอ่านสำหรับเด็กเริ่มเรียนว่า ความสามารถในการอ่านนั้น ประกอบด้วย การมองเห็นตัวอักษร ความเข้าใจรหัสที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและอักษรที่เห็นอันทำให้เกิดความเข้าใจในระดับคำก่อน และจึงเกิดการเข้าใจความหมายของกลุ่มคำที่มารวมกัน เพราะมีความเข้าใจในหลักของภาษานั้น เมื่อเข้าใจความหมายของประโยคของข้อความ ผู้ที่อ่านก็จะสร้างความคิด หรือจินตนาการจากสิ่งที่อ่านออกมาเป็นภาพ แล้วเรียบเรียงหาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดใหม่ที่ได้พบในการอ่านกับความรู้ที่มีอยู่เดิมและเกิดความคิดใหม่ ต่อจากนั้นก็เก็บความคิดใหม่ไว้ใน "ลิ้นชัก" ที่เหมาะสมของสมองในส่วนที่เป็นความทรงจำ เพื่อความสะดวกในการดึงความรู้ขึ้นมาใช้ คือ การจำได้นั่นเอง

การอ่านจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเด็กได้ภาษาพูดแล้ว (ประมาณ 5 ขวบ) เพราะการอ่านคือการถอดรหัสอักษรว่ามีความหมายว่าอย่างไรในภาษา (พูด) ที่เขาพูดได้

วิธีการอ่านของเด็กนั้น เด็กจะ "เห็น" คำทั้งคำ แล้วถอดออกมาเป็นความหมาย เช่น เห็นรถยนต์ แล้วเห็นคำว่า รถ แล้วคุณแม่บอกว่า "รถ" เด็กจะได้ความคิดออกมาเป็นความหมาย คือ โยง 3 ส่วนเข้าด้วยกัน

การพัฒนาความสามารถในการอ่านของเด็กปฐมวัย เด็กควรเห็นคำทั้งคำ แล้วโยงคำกับความหมายโดยไม่แยกส่วนออกเป็นพยัญชนะต้น สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ หรือตัวสะกด ประกอบกับการใช้สมุดภาพที่มีคำประกอบ สำหรับการสอนให้เด็กประสมอักษรเป็นคำควรจะทำให้ได้ดีต่อเมื่อเด็กอ่านได้เข้าใจมากขึ้นแล้วสักระยะหนึ่ง เพราะจะเป็นการฝึกเขียนหรือการนำภาษาที่เด็กรู้ไปเขียนออกมาเป็นรหัสหรือสัญลักษณ์ที่สังคมยอมรับ คือ การสะกดนั่นเอง ซึ่งการสะกดคำจะมีประโยชน์ในการช่วยให้เด็กสามารถอ่านคำที่ไม่เคยเห็นมาก่อนได้

บันลือ พฤกษ์วัน (2536) ได้กล่าวถึงขั้นเริ่มต้นของการสอนอ่านสำหรับเด็กว่าควรปฏิบัติดังนี้

- 1) เตรียมการอ่านฝึกจากซ้ายไปขวา ฝึกอ่านภาพ ทายภาพ
- 2) ฝึกการกวาดสายตาจากการเปิดหนังสือ

- 3) ฝึกอ่านพจนานุกรมภาพพยัญชนะและเสียง รู้จักสังเกตเครื่องหมายกำหนดเสียง
- 4) ฝึกอ่านภาพกับคำ ภาษาเป็นประโยคสั้น ๆ
- 5) อ่านนิทานง่าย ๆ นิทานชาวบ้าน เล่าเรื่อง ฟังนิทาน
- 6) ฝึกท่องคำคล้องจอง บทประพันธ์ง่าย ๆ

โดยสรุป การสอนอ่านสำหรับเด็กเริ่มเรียนนั้น ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านการอ่านให้แก่เด็ก โดยการสอนอ่านจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกประสบการณ์หรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง รวมทั้งการตรวจสอบความพร้อมในการเรียนอ่านของเด็กเป็นรายบุคคล จะช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาความพร้อมด้านการอ่านได้สูงยิ่งขึ้น

การอ่านเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อคนทุกเพศทุกวัย เนื่องจากการอ่านเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเสาะแสวงหาความรู้ ดังนั้นเพื่อให้การอ่านมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาความสามารถในการอ่านโดยเริ่มจากในระดับอนุบาล ซึ่งเป็นการพัฒนาความสามารถในขั้นก่อนการอ่านในระดับประถมศึกษา หรือเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนที่จะเรียนอ่านในระดับประถมศึกษา

5. ความสามารถในขั้นก่อนการอ่านของเด็กอนุบาล

5.1 ความหมายของความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของคำว่า ความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน (Pre - reading ability) หรือ การเตรียมความพร้อมด้านการอ่าน (Reading readiness) หรือบางครั้งเรียกว่า พื้นฐานก่อนการอ่าน (Pre - reading background) ไว้ดังนี้ Kennedy (1981) ได้ให้ความหมายของความสามารถในขั้นก่อนการอ่านว่า หมายถึง การพัฒนาความสามารถของเด็กก่อนการเรียนรู้การอ่านจากหนังสือ ซึ่งทักษะและความสามารถที่เด็กต้องเรียนรู้ก่อนการอ่าน ประกอบด้วย ทักษะการมองเห็น ทักษะการได้ยิน และทักษะทางภาษา

สมปิต ตัญจรัยรัตน์ (2540) ได้สรุปความพร้อมในด้านการอ่านไว้ว่า หมายถึง พัฒนาการระดับหนึ่งที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้ในอัตราเร็วปกติทั่วไป ดังนั้นเด็กจะต้องมีวุฒิภาวะทางด้านสติปัญญา และการมีพื้นฐานประสบการณ์อย่างพอเพียง รวมทั้งความสามารถในการปรับตัวและความสนใจที่จะเรียน

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2540) ได้ให้ความหมายของการเตรียมความพร้อมด้านการอ่านว่าหมายถึง วุฒิภาวะของเด็กที่พร้อมจะเรียนอ่าน เมื่อใดก็ตามที่ร่างกาย อารมณ์

สังคม และสติปัญญาของเด็กพัฒนาถึงระดับสูงสุด มีประสบการณ์ทางภาษาเหมาะสมกับระดับอายุก็พร้อมที่จะเริ่มต้นอ่านนั่นเอง

บันลือ พุกกะวัน (2523) ได้ให้ความหมายของการเตรียมความพร้อมในการอ่านว่า หมายถึง การที่เด็กพร้อมต่อการเริ่มต้นอ่าน พัฒนาการทางร่างกายมีความสัมพันธ์กับวุฒิภาวะทางสมอง มีพื้นฐานทางประสบการณ์ด้านภาษามากพอที่จะเข้าใจสัญลักษณ์ และสามารถรับรู้มนทัศน์ทางภาษาได้

Harris (1982) ได้กล่าวถึง ความพร้อมในด้านการอ่านว่า เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตทางด้านสรีระและการเรียนรู้ประกอบกัน เด็กจะเรียนอ่านได้ดีเมื่อเด็กมีความพร้อมโดยมีสิ่งต่าง ๆ ประกอบกันอย่างเหมาะสม ได้แก่ อายุ ความสามารถทั่วไป การรับรู้ทางสายตาและการเห็น สุขภาพ วุฒิภาวะ ความเข้าใจ ความสามารถในการพูด อารมณ์ ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและความสนใจในการอ่าน

โดยสรุป ความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน หรือ การเตรียมความพร้อมในด้านการอ่าน หรือบางครั้งเรียกว่า พื้นฐานก่อนการอ่าน ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่ซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตทางด้านสรีระและการเรียนรู้ประกอบกัน โดยปราศจากอุปสรรค ซึ่งเด็กจะสามารถเรียนอ่านได้ดีเมื่อเด็กมีความพร้อมโดยมีสิ่งต่าง ๆ ประกอบกันอย่างเหมาะสม ได้แก่ ทักษะการมองเห็น ทักษะการได้ยิน ทักษะทางภาษา ความสามารถทั่วไป อายุ สุขภาพ วุฒิภาวะ อารมณ์ และการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

นักวิชาการและนักการศึกษาต่างให้ความหมายของ คำว่า ความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน (Pre – reading ability) หรือ การเตรียมความพร้อมด้านการอ่าน (Reading readiness) หรือบางครั้งเรียกว่า พื้นฐานก่อนการอ่าน (Pre – reading background) และเพื่อให้เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจะใช้คำว่า ความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน (Pre – reading ability) ในการอธิบาย

5.2 องค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน

ความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน หรือความพร้อมในการอ่าน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันเกี่ยวข้องกับการอ่านของเด็ก นักการศึกษาได้พยายามค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 โดยได้มีการจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะในการฟัง เพราะเห็นว่าเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การอ่านที่ดี ต่อมา มีการจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนาการฟังและการรับรู้ทางสายตา และผลที่ได้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมในการอ่านเพื่อเป็นการวางพื้นฐานที่ดี

องค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถในขั้นก่อนการอ่านของเด็กอนุบาล มีผู้ให้ความคิดเห็นไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ประเทิน มหาจันทร์ (2530) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อความสามารถ
ในขั้นก่อนการอ่านของเด็กว่าประกอบด้วย อายุปฏิทิน อายุสมอง เพศ ความสามารถในการฟัง
ความสามารถในการรับรู้ทางสายตา การรู้จักทิศทาง ประสบการณ์ทางภาษา วุฒิภาวะทาง
อารมณ์และสังคม และความสนใจ

Hildrenth (1950) ได้เสนอว่าองค์ประกอบสำคัญของความสามารถในขั้น
ก่อนการอ่านหรือการเตรียมความพร้อมในการอ่าน ควรประกอบไปด้วยความสามารถต่อไปนี้

1) ความสามารถในการแยกสิ่งที่ได้ยิน ได้แก่ ความเข้าใจและความสามารถ
ใช้ภาษาพูดได้ถูกต้อง แยกคำพูดที่แตกต่างกันได้ สามารถแยกถ้อยคำและแยกเสียงในการอ่าน
ปากเปล่าได้ถูกต้อง

2) ความสามารถทางสายตา ได้แก่ ความสามารถในการแยกคำที่คล้ายคลึงกัน
และมองเห็นความแตกต่างของคำต่าง ๆ

3) ความสามารถทางการคิดและการจำ ได้แก่ สามารถให้เหตุผล เข้าใจ
ในเหตุผล รู้จักเชื่อมโยงความคิดต่าง ๆ ให้มีความหมาย เข้าใจความหมายของประโยค
และจำรูปร่างของคำได้

4) ความสนใจ ได้แก่ ความสามารถที่จะนั่งนิ่ง ๆ จับสายตาไปตามสิ่งที่อ่าน
เคลื่อนไหวสายตาได้ตามสมควร มีสมาธิในการอ่าน การฟัง และทำตามคำสั่ง

สมบัติ ตัญตริยรัตน์ (2531) สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2540) และ Wilson และ Hall
(1972 อ้างถึงในนิตยา ประพศิตกิจ, 2539) ได้ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า ความสามารถ
ในขั้นก่อนการอ่านหรือความพร้อมด้านการอ่านของเด็กจะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) ความพร้อมทางด้านร่างกาย ผู้เรียนจะต้องมีสุขภาพร่างกายที่ดี มีอวัยวะ
ที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ได้แก่ หู ตา และปากเป็นปกติไม่บกพร่อง

2) ความพร้อมทางด้านสติปัญญา ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถด้านการฟัง
การรับรู้ทางสายตาที่ดี และมีปฏิกิริยาตอบสนองที่อยู่ในระดับปกติ ไม่ช้ากว่าเด็กในวัยเดียวกัน

3) ความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคม ผู้เรียนจะต้องมีวุฒิภาวะทางอารมณ์
และสังคม รู้จักปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้านและโรงเรียน

4) ความพร้อมทางด้านจิตวิทยา ผู้เรียนจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น
ต่อโรงเรียน และต่อกระบวนการอ่าน

5) ความพร้อมทางด้านพื้นฐานประสบการณ์ ผู้เรียนจะต้องมีประสบการณ์ตรง
เกี่ยวกับทักษะการฟังมาก่อนเพื่อจะสื่อความหมายโดยการอ่านและการเขียน

นอกจากนี้ ณรงค์ ทองปาน (2532) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ
ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน ไว้ดังนี้

1) ตัวของเด็กเอง

1.1) ความพร้อมทางร่างกาย ได้แก่ ความพร้อมในการมองเห็น ความพร้อมในการฟัง ความพร้อมในการออกเสียง ความพร้อมของสุขภาพทั่วไป เพศ และลำดับการเกิด

1.2) ความพร้อมทางสมอง จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความพร้อมในการอ่านของเด็กจะมีเมื่อเด็กมีอายุสมอง 6 ปี 6 เดือน แต่อย่างไรก็ดี เด็กย่อมมีความแตกต่างกัน เป็นรายบุคคล และจากผลการวิจัยปรากฏว่า การเริ่มสอนอ่านให้เด็กให้ได้ผลควรเตรียมตัวเด็กให้เกิดความพร้อมเสียก่อน ดีกว่าจะรอให้เด็กมีอายุสมองครบ 6 ปี 6 เดือน

1.3) ความพร้อมทางอารมณ์ การที่ช่วยให้เด็กเกิดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจจะทำให้เด็กมีความสบายใจ มีความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความพร้อมในการอ่านหนังสือ

1.4) ความพร้อมทางวิชาการ คือ ความรู้ที่เด็กมีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความพร้อมในการอ่านมากขึ้น ได้แก่ การรู้จักดูภาพ รู้จักวิธีอ่านหนังสือ การรู้จักคำศัพท์ ความถูกต้องในการออกเสียงและการใช้ภาษา มีประสบการณ์ที่จะส่งเสริมการอ่าน

2) สิ่งแวดล้อม ได้แก่ อาชีพของบิดา บุคคลแวดล้อม สังคมที่เด็กอยู่ การสะสมหนังสือ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ

วรรณิ โสมประยูร (2539) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในขั้นก่อนการอ่านหรือการเตรียมความพร้อมในการอ่านของเด็กไว้ดังนี้

1) ตัวเด็ก ได้แก่ ความพร้อมทางด้านร่างกาย สติปัญญา ลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บ้าน ทางโรงเรียนและชุมชนที่เด็กอาศัย

2) ตัวครู ได้แก่ บุคลิกภาพของครู ความรู้ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการปกครองชั้น ความเป็นแบบอย่างที่ต้องการในการใช้ภาษา สำเนียงการพูดของครู ความศรัทธาในการสอนและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของครู

3) วิธีสอน ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในแต่ละวิธี เพื่อเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและทักษะที่ต้องการพัฒนาให้แก่เด็ก ซึ่งครูจะต้องรู้จักนำวิธีที่ดีต่าง ๆ มาผสมผสานเข้าด้วยกัน นอกจากนี้การวัดประเมินผลและสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ก็มีความสำคัญยิ่ง โดยครูจะต้องรู้จักเลือกและปรับใช้ให้เข้ากับบริบทและลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก

จากองค์ประกอบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน ดังที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่า ลักษณะพื้นฐานของเด็ก และประสบการณ์ทางภาษา มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

Thinker (1972 อ้างถึงใน กาญจนนา สามเตี้ย, 2539) ได้ศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กมีคะแนนทางผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเขียนที่ต่างกัน พบว่ามีสาเหตุเนื่องมาจากองค์ประกอบ

ดังต่อไปนี้ คือ ความสามารถทั่วไปตามระดับวุฒิภาวะของเด็กเป็นตัวกำหนดขอบเขตในการเรียนรู้ แม้ว่าเด็กจะอายุเท่ากันก็จะมีความสามารถ ประสบการณ์ และความพร้อมแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้ว่า เด็กที่ได้รับการสอนแบบเตรียมวิชาการจะมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงกว่าเด็กที่ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน

Otto (1990) ได้ศึกษาถึงพัฒนาการทางการอ่านของเด็กวัยอนุบาลในเมืองใหญ่ ในโครงการอ่านที่บ้านพบว่า ร้อยละ 88 ของเด็กที่ใช้หนังสือทุกวันหรือหลายครั้งต่อสัปดาห์ จะมีความสามารถในการอ่านสูงขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการ

Robinson และ Ehir (1994) ได้ศึกษาผลของการอ่านหนังสือนิทานให้เด็กฟัง ที่มีผลต่อการเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ของเด็ก ผลปรากฏว่า เรื่องที่เล่าให้เด็กฟังมีผลต่อการเรียนรู้ โครงสร้างคำศัพท์ใหม่ ๆ ของเด็ก

Hildrith (1969) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนอ่าน ด้านการรู้ความหมายของคำศัพท์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอ่าน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความพร้อมในการเรียนอ่าน ด้านการรู้ความหมายของคำศัพท์และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนอ่านสัมพันธ์กันเชิงบวก มีค่า .38

สุนีย์ ทองศิริประภา (2535) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความพร้อมในการอ่านภาษาไทย ของนักเรียนอนุบาลซึ่งได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่านต่างกัน พบว่า เด็กได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่านมากจะมีความพร้อมในการอ่านภาษาไทยมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่านน้อย ซึ่งในการจัดประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการอ่าน คือ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่าน รวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็ก ทำให้เกิดความสนใจในการอ่าน เช่น การเล่านิทาน เล่าเรื่องจากภาพ เล่นเกม แสดงหุ่น จัดมุมหนังสือ การหัดสะกดคำจากป้ายชื่อ ห้างร้าน ป้ายโฆษณา การไปทัศนศึกษา และการเล่นบทบาทสมมติ

จากที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีผลต่อความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน ของเด็กอนุบาล ประกอบด้วย อายุ เพศ สถิติปัญญา สุขภาพ และความสมบูรณ์ของร่างกาย อีกทั้งยังรวมถึงประสบการณ์ทางภาษา ดังนั้นการพัฒนาความสามารถในขั้นก่อนการอ่านของเด็กอนุบาล จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูและผู้ปกครองควรร่วมมือกัน โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่เด็ก

5.3 หลักสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน

ก่อนวัยที่เด็กจะเข้าโรงเรียนอนุบาล เด็กบางคนเริ่มต้นอ่านเพราะบุคคลใกล้ชิดอ่าน ทำให้เกิดความอยากอ่าน การซักถามคำถามต่าง ๆ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความอยากรู้อยากเห็น

ซึ่งเป็นการพัฒนาโครงสร้างทางภาษาและประสบการณ์ทางภาษาที่เด็กจะได้รับต่อไป จึงกล่าวได้ว่า ความพร้อมในการอ่านอาจเตรียมให้เกิดขึ้นได้ เพื่อไปสู่ขั้นเริ่มต้นอ่าน

ประเทิน มหาพันธ์ (2530) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน ไว้ดังนี้

- 1) ให้เด็กรู้ประโยชน์ของการอ่าน ผู้ใหญ่ควรแสดงให้เห็นว่าตนเป็นนักอ่าน ด้วยการอ่านหนังสือให้เด็กเห็น
- 2) จัดประสบการณ์ทางภาษาเพื่อให้เด็กมีพื้นฐานในการอ่านที่เพียงพอ ให้คุ้นเคยกับคำศัพท์ที่อยู่รอบตัว เช่น การพาไปเที่ยว พาไปซื้อสิ่งของ ทำให้รู้จักชื่อเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ควรสอนให้รู้จักอ่านคำ ประโยค ข้อความ และเรื่องสั้น ๆ
- 3) ให้เด็กมีความหวังว่าตนจะอ่านให้ผู้อื่นฟังเข้าใจ ซึ่งจำเป็นจะต้องจัดกิจกรรมการฟังขั้นเริ่มต้นเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การอ่าน นอกจากนี้ควรเตรียมความพร้อมด้วยการให้เด็กรับรู้ในเรื่องที่ครูพูด ถ้าไม่เข้าใจควรมีการซักถามโดยครูเป็นผู้อธิบายให้ฟังจนกว่าเด็กจะเกิดความเข้าใจ อีกประการหนึ่งเด็กที่อยู่ในวัยก่อนเริ่มเรียนอ่าน มักจะชอบซักถาม ครูและผู้ปกครองจึงไม่ควรเบื่อหน่ายกับการตอบคำถาม ทั้งนี้เพราะคำตอบที่เหมาะสมจะเป็นพื้นฐานในการสร้างประสบการณ์ทางภาษาให้แก่เด็ก
- 4) ให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการอ่านตามขั้นตอน คือ การออกเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ให้ถูกต้อง รู้วิธีการเคลื่อนสายตาจากซ้ายไปขวา จากบนลงล่าง และจากหน้าไปหลัง นอกจากนี้ควรให้รู้จักคำพูดที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน เช่น หยิบหนังสือขึ้นมา
- 5) ให้เด็กเห็นความแตกต่างและความคล้ายกันของตัวอักษร ในขั้นแรกอาจให้ดูภาพ แล้วให้พิจารณาว่าภาพนั้นแตกต่างจากภาพอื่น ๆ อย่างไร ให้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้น ลักษณะเช่นนี้เป็นการฝึกให้เห็นความแตกต่างรูปร่างของภาพ ซึ่งประการสำคัญคือควรให้เห็นความแตกต่างของตัวอักษรจึงจะเห็นความแตกต่างของคำ
- 6) ให้เด็กมีความสนใจในการอ่าน โดยให้รู้ว่าการอ่านมีความจำเป็นและให้ประโยชน์อย่างไร
- 7) ให้เด็กรู้จักโครงสร้างของประโยคที่ได้จากนิทาน รู้จักตัวละครในเรื่อง ได้แก่ ตัวละครเอก และตัวละครอื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมตัวเพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์ของเรื่องราวที่เด็กจะต้องรับรู้ต่อไป เนื้อเรื่องของนิทานจะมีองค์ประกอบย่อย ๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือหรือสื่อการสอนอย่างหนึ่งที่ครูอาจใช้วิธีการสอนอ่านโดยให้เด็กทำนายเหตุการณ์ ดังนั้นการฟังนิทานจะช่วยพัฒนาโครงสร้างทางภาษาอันเป็นการเตรียมเด็กไปสู่การอ่านที่ประสบความสำเร็จ

การเตรียมความพร้อมในขั้นก่อนการอ่านจึงควรคำนึงถึงหลักทั้ง 7 ประการ เพื่อเป็นการเตรียมเด็กไปสู่ขั้นเริ่มต้นของการอ่าน ครูและผู้ปกครองจึงควรแนะนำให้เด็ก เห็นประโยชน์ของการอ่าน สร้างประสบการณ์ทางภาษาให้แก่เด็ก อันจะนำไปสู่การอ่านที่มี ประสิทธิภาพ

5.4 การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความสามารถในขั้นก่อนการอ่าน

นิตยา ประพุดติกิจ (2539) กล่าวถึง การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความสามารถ ในขั้นก่อนการอ่านของเด็กอนุบาลว่าสามารถกระทำได้ดังนี้

- 1) การเล่นเกมที่ต้องอาศัยการฟังและการออกเสียงเป็นสำคัญ
- 2) การจัดหาหนังสือนิทานที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็ก
- 3) การเพิ่มพูนคำศัพท์ประเภทต่าง ๆ ของเด็ก
- 4) การแสดงรูปภาพ มีการพูดคุยซักถามเกี่ยวกับความหมายของภาพ

อาจให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมายของคำ หรือบอกรายละเอียดของภาพก็ได้

5) การจำแนกรูปร่างลักษณะ ให้นักเรียนจับคู่ภาพที่มีลักษณะเหมือนกัน หรือที่มีลักษณะต่างกัน ให้นักเรียนดูรูปภาพแล้วบอกส่วนใดขาดหายไป เช่น จมูก ผม ไข่ไม้ ฯลฯ ให้นักเรียนเปรียบเทียบคุณสมบัติของสิ่งของในเรื่องขนาดเล็กที่สุด-ใหญ่ที่สุด ให้นักเรียนดูรูปร่าง ของสัตว์แล้วให้นักเรียนทำเสียงร้องของสัตว์นั้น ๆ

6) การจัดลำดับ ให้นักเรียนเรียงลำดับรูปภาพหรือสิ่งของ เช่น การเรียง ตามขนาดความเข้มของสี การเรียงตามลำดับเหตุการณ์ก่อน-หลัง

7) การจัดประเภท ให้นักเรียนจัดสิ่งของเข้าประเภท หลังจากนั้นอาจเปลี่ยน ให้จัดเข้าประเภทในอีกหลายรูปแบบ เช่น ประเภทสิ่งของเครื่องใช้ ประเภทผัก ประเภทผลไม้

จากการจัดประสบการณ์ทางภาษาเพื่อพัฒนาความสามารถในขั้นก่อนการอ่านสำหรับเด็กอนุบาลดังที่กล่าวข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนุชรีย์ เศษวิภา (2545) ที่ได้พัฒนารูปแบบ การเตรียมความพร้อมด้านการอ่าน และพัฒนาความพร้อมด้านการอ่านของนักเรียนระดับ

ก่อนประถมศึกษา จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเตรียมความพร้อมด้านการอ่าน ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจนสามารถพัฒนาความพร้อมด้านการอ่านของนักเรียน ให้สูงขึ้นได้ และนักเรียนมีคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความพร้อมด้านการอ่าน เฉลี่ยร้อยละ 87 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

5.5 การวัดและประเมินผล

Corrmett และ Blankenship (1990) กล่าวถึง หลักในการประเมินพัฒนาการทางภาษาไว้ดังนี้

- 1) ควรเป็นการตัดสินร่วมกันทั้งชั้นระหว่างครูและนักเรียน
- 2) ควรมีการเก็บตัวอย่างงานในแฟ้มสะสมผลงาน เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเปรียบเทียบพัฒนาการ
- 3) ควรพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องที่เด็กอ่านกับเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นการค้นหาวิธีการในการทำความเข้าใจในเรื่องราวและคำศัพท์ของเด็ก
- 4) ควรมีการเก็บบันทึกเกี่ยวกับเรื่องราว ผู้แต่งและรายละเอียดในเรื่องที่อ่าน
- 5) ควรให้เด็กให้คำแนะนำเกี่ยวกับงานเขียนของเพื่อน
- 6) ควรให้เด็กมีโอกาสได้ประเมินการฟัง พูด อ่าน เขียนของตนเอง ทั้งในรูปการพูดและการเขียน
- 7) ควรมีการสังเกตในช่วงการอ่านอิสระและบันทึกพฤติกรรมเด็กขณะทำกิจกรรม

Cutting (1989) ได้กล่าวถึงการประเมินผลทางการอ่านว่า สามารถทำได้

3 วิธี โดยสรุปดังต่อไปนี้

- 1) การสังเกต ซึ่งสามารถสังเกตเด็กได้จากท่าทางขณะที่เด็กอ่าน
- 2) การวินิจฉัยความหมาย
  - 2.1) การฟังเด็กอ่าน เพื่อจะได้รู้ว่าเด็กทำอะไรและทำให้ทราบว่าหนังสือเหมาะสมกับเด็กหรือไม่ การฟังเด็กอ่านทำให้เราทราบได้ว่าเด็กอ่านถูกหรือไม่และสามารถทำให้ทราบได้ว่าเด็กสามารถใช้การเดาหรือมีกลยุทธ์ใดในการอ่านบ้าง
  - 2.2) การฟังเด็กเล่าเรื่องซ้ำและถามคำถามเกี่ยวกับเรื่องราวในหนังสือ เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจในเรื่องราวที่อ่าน
- 3) การตอบสนองของเด็ก โดยการเปิดโอกาสให้เด็กตอบสนองต่อเรื่องที่อ่าน จับใจความสำคัญของเรื่อง และขยายความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน เป็นต้น

โดยสรุป การวัดและประเมินความสามารถทางภาษาของเด็กอนุบาลเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวัง ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติของเด็กอนุบาลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งในการวัดและประเมินความสามารถทางภาษาของเด็กอนุบาลจะใช้การประเมินจากแบบทดสอบเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ทั้งนี้เพราะการใช้แบบทดสอบเพียงอย่างเดียวไม่สามารถประเมินพัฒนาการทางภาษาของเด็กได้อย่างแท้จริง ดังนั้นครูจึงควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น หนังสือ บัตรภาพ บัตรคำศัพท์ เป็นต้น ในการประเมินพัฒนาการทางภาษาของเด็ก นอกจากนี้ควรมีการเก็บตัวอย่างผลงานเพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการ